

JAARVERSLAG 1996 VAN DE MOLEN DE JONGE HENDRIK TE DEN ANDEL (GR.)

DOOR
MARTIN E. VAN DOORNIK

Beste molenvrienden, voor u verder gaat lezen....

Voor de vierde achtereenvolgende keer ligt hier het nieuwe jaarverslag 1996 van molen „De Jonge Hendrik” voor u. In tegenstelling tot de drie voorgaande jaarverslagen over deze molen heeft het zetwerk ditmaal op mijn eigen Windows-computer thuis plaats gevonden. In de oude situatie was er gebruik gemaakt van de Apple-computer tijdens werkpauses op mijn werk, de Stadsdrukkerij Groningen. Zodat de vormgeving nu wat anders is geworden, waarin ik me kon uitleven.

In deze technocratische tijdperk valt het begrip „molen” bij het doorsnee publiek heel moeilijk te definiëren, de lelijke stroomturbines buiten beschouwing gelaten. Waar dienden die molens voor? Zit er een motor in voor het áándrijven van de wieken? Wat doen ze daar in het landschap? En zo meer van dit soort vragen. Toen ik in de jaren vijftig en zestig in Amsterdam op school zat, werd er in de klas gewóón over molens gepraat. Dat kan ik me tegenwoordig moeilijk voorstellen als ik de walkman- en baseballpet-dragende jeugd met hun hoofden in de hard-rock knallende muziekwolken van de huidige generatie bekijk. Middels lesbrieven hebben diverse molenorganisaties getracht het begrip „molen” te kweken bij een aantal basisscholen, doch is het lang niet voldoende! De sterke aanwas van het aantal leden van molenverenigingen en dergelijke, in de jaren zeventig en begin tachtig is thans mede daardoor gestabiliseerd. Daar moet er wat aan gedaan worden. Het grootste deel van de huidige bevolking in ons land leeft in saaie burgerlijke rijtjeshuizen, praktisch zonder beleving van „oude tijden” met het gevaar van kloofverbreding vandiën tussen deze twee factoren, m.a.w. men dwaalt van het verleden af.

Opgegroeid tussen de Blaricumse 17e eeuwse boerderijen en schoolgaand tussen de Amsterdamse grachtenhuizen, vormen deze twee zaken voor mij al op zeer jeugdige leeftijd de basis van mijn „feeling” voor oude monumenten. Een zekere Helen Baumer (Zwitserland) scheef zeer toepasselijk de onderstaande woorden:

„Eine Stadt ohne alte Gebäude heißt es, ist wie ein Mensch ohne Gedächtnis”

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist heeft het jaar 1996 uitgeroepen tot het Jaar van Industriële Monumenten in de hoop dit begrip op een breder draagvlak van de bevolking te brengen. Deze idee heb ik toevallig via de Teleac op de TV vernomen, in de kranten wordt er echter met géén woord over gerept.... is dát geen juiste vorm van het uitroepen daarvan? Dat betekent dat de molens daar ook onder vallen. In de afgelopen jaren is er veel aandacht besteed aan de Tweede Wereldoorlog en aan oorlogsmonumenten, om de gevallen te herdenken. Een goede zaak, vind ik, maar molens zijn onder andere óók monumenten ter nagedachtenis, dat zij gedurende de vele eeuwen de mensen *lévend* hebben gehouden! Denk maar eens aan het meel om brood van te bakken, gezaagd hout voor huizenbouw en scheepswerven (handel!), het droog houden van onze voeten in de lage landen en zo meer. Iets om er stil bij te staan.

In het voorste gedeelte van het jaarverslag 1993 zijn de technische gegevens en de omgeving van de molen opgenomen. Deze gegevens zijn nu niet meer zo actueel en daarom heb ik gemeend deze in verbeterde vorm opnieuw weer te geven, gecombineerd met dit jaarverslag van 1996.

Westernieland (Gr.), 31 december 1996
Martin E. van Doornik,
vrijwillige molenaar van „De Jonge Hendrik”.

Alle foto's in dit jaarverslag zijn, tenzij anders vermeld, door mij gemaakt en in eigen doka ontwikkeld. De grappige tekeningen zijn geplaatst uit Art-Profile® Cartoons op CD-ROM. Gezet op computer-systeem Windows 3.11, programma Aldus Pagemaker 5.0. Het geheugen van de tekst omvat samen met de cartoons en de ingescande rasterfoto's maar liefst 9 diskettes!

Foto omslag: Molen „De Jonge Hendrik” met het gevlucht in vreugdestand en de grote driekleur aan de vlaggestok ter gelegenheid van het huwelijk van de dochter van de molenaar op 15 augustus 1996.

TECHNISCHE GEGEVENS VAN DE MOLEN

(herziene versie, stand 31 december 1996)

Naam molen: „De Jonge Hendrik”

Postadres: Oude Dijk tussen de nummers 7 en 9, 9956 PA Den Aniel, gemeente Winsum (Gr.), en vóór de gemeentelijke herindeling van 1 januari 1990 behorend tot de gemeente Baflo.

Bouwjaar: 1875 met gebruikmaking van een verplaatst bovenachtkant met kap en gaande werken afkomstig van een molen te Niekerk (gem. Grootegast), aldaar gebouwd in 1847 ter vervanging van een standerdmolen uit 1610. Een aantal onderdelen uit de oude standerdmolen zit nog steeds in het achtkant verwerkt (zie afb. 1). Ter plaatse van „De Jonge Hendrik” hebben er twee voorgangers gestaan, die door brand verwoest werden, gebouwd in 1852 en 1859. Bij de bouw van de huidige molen in 1875 is er een molenaarszootje geboren met de naam Hendrik, wat de naam van de molen verklaart. De molenmaker was Hendrik van der Veen te Mensingeweer, de grootvader van Berend van der Veen Czn, die in 1923 de mede-oprichter was van Vereniging „De Hollandsche Molen” te Amsterdam.

Pr. „DE HOLLANDSCHE MOLEN”		1195
1. Gemeente (Prov.)	Oldemarkt (Gr.) (Fryske Sarrichstêd en mulderskêde) R	Datum van inschrijving DEC 31
buurtschap	Niekerk Gort, te N. v. d. Kerk op de Oude Dijk	
stafkaart 1 : 50.000	6.6.8. 1/2. zoogen. 1	
2. Type	8 kante bovenkruier met stelling	102
bouwstof	hout op steen onder s. bijeenstuk, houten kap	
doel	korenmolen	
naam		
3. Eigenaar	H. Balfe, voorn. Harmanus Gohoff vs. 1860	
huurder		
bouwjaar	1847 (verg. 20/5) van Bouke Willems Bakker	
verdwijningsdatum	afgebroken 1874	
4. Bijzonderheden	Geen zelfzwaarting. Het achtkant eig. naar Den Aniel, aldaar weer gebouwd (zie afb. 1). Op de kaart van 1781 en 1837 komt hier een molen van De Sarrichstêd in twee aanwijzing, gekerst. 3.8.1935. nu nieuw huis met „sarrichstêd” vop	

Afb. 1. Archiefkaart nummer 1195 van „De Hollandsche Molen” met de gegevens van de molen te Niekerk uit 1847, welke de heer B. van der Veen Czn. in december 1931 heeft ingevuld.

De oude molenbuurt is echter in 1977 afgebroken ten behoeve van een nieuwe woonwijk achter de N.H.-kerk.

Type: Achtkante bovenkruier met stelling van het Groninger type.

Functie: Koren- en pelmolen, d.w.z. het malen van granen tot meel en het pellen van gerst tot gort. Er is tevens een pletterij aanwezig voor het pletten van graankorrels tot vlokken. Voor het laatst beroepshalve gemalen eind december 1984, voor het laatst beroepshalve gepeld op 29 januari 1983. Vanaf 5 maart 1993 wordt er op vrijwillige basis weer geregeld gemalen. In die tussenliggende periode werd er alleen „voor de prins” gedraaid.

Eigenaren: Jan Alje Muda (* 1885 – † 1977) van 1932 t/m 1963, Tiddo Klaas Muda (* 1916 – † 1986) van 1963 t/m 1968, gemeente Baflo tot 1985, Stichting Groninger Molenvrienden tot 1987, daarna Stichting „De Groninger Molen”, die in verband met de gemeentelijke herindeling de molen op 2 oktober 1993 overdroeg

aan Molenstichting Winsum, de huidige eigenaar. De molen wordt geheel kosteloos aan de vrijwillige molenaar beschikbaar gesteld.

Landschappelijke waarde: Bijzonder fraai gelegen aan de noordzijde van het dorp met een volkomen open biotoop. Bij zeer heldere nachten is zelfs de vuurtoren „Brandaris” van Terschelling, naast die van Ameland en Schiermonnikoog, vanaf de stelling zichtbaar, wat neerkomt op een afstand van 85 km! Vanuit de kap is Duitsland zelfs goed te zien.

Het grote dak van de boerderij Oude Dijk 28 ten zuidoosten van de molen zorgt wel voor enige turbulentie bij wind uit deze richting. In het Noordgroningse landschap is de molen reeds van ver te zien.

Constructie: Gemetselde achtkante onderbouw, hoog 7,92 m. met pilasters op de acht hoeken; breedte binnenwerks op de begane grond 8,50 m., terwijl de muur vanbinnen 16-kantig is met de muurdikte van 35 cm. op het midden van de acht velden. Formaat baksteen 5 x 12 x 24 cm. Tot 1962 was de zuidwestelijke helft van het stenen onderachtkant wit bepleisterd. Vanwege de zeer slechte staat van deze „regen zijde” is de buitenste steenlaag in 1962 afgehakt en met nieuwe stenen van het formaat 5 x 12 x 20 cm. opgemetseld door aannemer Pool te Warffum. Deze nieuwe stenen zijn echter te hard, dat er nu scheuren in zijn opgetreden. Bovenop het stenen onderstuk is een halfsteens tussenstuk opgemetseld, hoog 1,22 meter. Breedte tussen de kozijnen van de beide stellingdeuren 7,84 m. De stellinghoogte bedraagt 7,90 meter.

Het grotendeels grenen achtkant heeft geen ondertafelement. In de acht hoeken liggen plm. 6 cm. dikke betonnen vierkante platen op de onderbouw, waarop eiken peuthouten van zeer verschillende diktes, daarop rust koud het achtkant, hoog tot bovenkant boventafelement 8,54 m. Diameter kuip 4,42 m. binnenwerks.

Het fraai getailleerde bovenachtkant is met asfalt bekleed. Totale hoogte tot de hoogste punt van de vorstplank op de kap: 19,85 meter. De afstand tussen het boventafelement tot de onderkant van de voeghouten is 31 cm. De kap is met vertikaal gepotdekselde geteerde planken gedekt.

Wiekenkruis: gelaste stalen roeden, vlucht 22 meter. Binnenroede fabrikaat Bremer, nummer onder de Dekkerbeplatingen, jaar 1981. Buitenroede fabrikaat Bremer, nummer 97, jaar 1962, de beide roeden zijn in de askop 31 x 37 cm. dik.

Binnenroede is zelfzwichtend met 24 kleppen per wiek, gecombineerd met het wieksysteem Dekker, waarin neusremkleppen. Buitenroede is eveneens zelfzwichtend met 22 kleppen per wiek, gecombineerd met het wieksysteem Van Bussel, waarin neusremkleppen. Het geheel wordt door een „spin” met een stang door de doorboorde bovenas bediend. Het vervelende gestoei met Oudhollandse zeilen is dus hier niet nodig.

Bovenas: IJzergieterij J.M. de Muinck Keizer te Martenshoek (gem. Hoogezand-Sappemeer), nummer 110, jaar 1903. Tot 1903 lag hier een houten bovenas, waarvan de grote halssteen nu nog bewaard is gebleven. Waarschijnlijk is er in 1903 de zelfzwichting op de molen aangebracht, waarvoor een nieuwe doorboorde as van gietijzer nodig zou zijn.

Lengte bovenas van walpen tot pen: 6,095 meter, roedegaten 36 x 46,5 cm. Een tekening van deze as is te zien in het boek Gilde-Informatie XXII.

Kruiwerk: Houten neutenkruiwerk op 24 eiken neuten binnen een keerkuip met 8 dunne keerneuten. Aan de staart een ijzeren kruiliër met rondgaande kruiketting op de stelling. De molen kruit vrij zwaar.

Vang: IJzeren bandvang met korte sabelijzer of vanghaak en vangstok.

Overbrengingen: Bovenwiel met 65 kammen, steek 11,2 cm. Diameter bovenwiel 2,69 meter. Bonkelaar met 34 kammen, diameter 1,30 meter.

De zeer oude koningsspil, dik 48,5 x 48,5 cm. van eikenhout, deed vroeger dienst als standerd van de Niekerker standerdmolen uit 1610. Hierop zijn de richels voor de zetel en gaten voor de steekbanden nog zichtbaar (afb. 2).

Kammenluitafel met 26 kammen met steek 9,8 cm.; luiaswiel met 21 kammen aan de zuidkant; aandrijfwieltje voor grote jacobsladder met 10 kammen aan de noordkant. In januari 1994 werden de oude, versleten kammen van de kammenluitafel door nieuwe vervangen. Op een der oude kamstaarten stond geschreven: Jan Boorsema 1869.

Spoorwiel met 97 kammen, steek 9 cm., diameter 2,71 meter, exclusief kamkoppen. Het spoorwiel heeft in de Niekerker standerdmolen nog dienst gedaan als bovenwiel, zij het met een andere velg. De oude kruisarmen vertonen namelijk inkepingen welke geschikt zijn voor 8 plooistukken van het bovenwielformaat. Beide pelschijflopen (oost en west) 19 staven, overbrengingsverhouding bovenas-pel-stenen 1 : 9,761.

Steenschijfloop 16der kunststenen (zuidoost) 25 staven, overbrengingsverhouding bovenas-maalstenen 1 : 7,48. Fabrikaat maalstenen: Heinrich van Hees te Geldern (Kreis Kleve, Duitsland), september 1991. Schijfloop tarwepletterij (zuidwest) 25 staven, met onderaan de spil een omgekeerde bonkelaar met 25 kammen, diameter 63 cm., steek 7,2 cm. Daaraan werkt een haakse bonkelaar met 38 kammen, diameter 92 cm. Op de ijzeren as daarvan zit een ijzeren riemschijf, diameter 80 cm., die via een leren riem de graanpletterij een zolder lager aandrijft. De molen moest het zich sinds 1984 zonder pletterij, een belangrijk toestel met twee zware ijzeren walsrollen, stellen. Eind 1994 zijn de originele onderdelen van de pletterij elders gelukkig teruggevonden en naar de molen terug gebracht. Begin 1995 is het toestel hersteld en weer op de windkracht aangesloten.

De westelijke pelspil heeft een riemaandrijving met de kleine jacobs ladder in dubbele kokers en de oostelijke pelspil heeft ook een riemaandrijving, die met de gortzeverij verbonden is.

Op de tweede zolder, onder stellinghoogte dus, zijn de bolspillen van de beide pelstenen zichtbaar. De oostelijke bolspil heeft weer een omgekeerde bonkelaar met 19 kammen, steek 5,6 cm., die een haakse bonkelaar aandrijft van de waaierkast met 13 kammen. Op de as daarvan zit een kleine houten riemschijf die met een leren riem naar de zesbladige waaier leidt.

Inrichting van de molen: De begane grond is voor ontvangst van granen en afvoer van gemalen produkten; storkeldertje van de grote jacobs ladder die tot de luizolder gaat; parkeren van de fiets van de molenaar; verkooptafeltje met weegschaal voor meel; in het noordoosten is een afgetimmerde ruimte als kantoor annex kantine van de molenaar aanwezig. Na het overlijden van de oude molenaar Tiddo Muda is het molenaars-huis van de molen gescheiden en zo bestaat er behoefte aan een dergelijke ruimte voor de huidige molenaar. Aan de zuidoostelijke wand bevindt zich de meterkast van de elektriciteit. Verder staan er verspreid een aantal voorwerpen, zoals een steekwagen, motorgrasmaaiër, verrijdbare reclamebord (die tijdens het draaien van de molen aan de straat wordt neergezet om bezoekers te lokken), benevens wat afgedankte molenwielen. Tegen de noordwand ligt er wat houtvoorraad ten behoeve van klussen in de molen.

De hoogte van de begane grond (*bovenkant vloer tot bovenkant bovenliggende vloer, zo verder in de molen*) is 2,18 meter. Pas op dus voor de lage legeringsbalken, die zich slechts 1,79 meter boven de vloer bevinden, dus let op uw hoofd!

Eerste zolder: hoog 2,26 meter. Hier is de werkplaats met een werkbank ingericht voor onderhoud aan de molen. Daar hangen vier grote showpanelen met de door de molenaar zelf gemaakte 13 x 18 cm. zwart-wit foto's van buitenlandse molens, welke hij per fiets heeft bezocht, van de Ver. Staten van Amerika tot Oekraïne en van Zweden tot Portugal.

Het oostelijke gedeelte van deze zolder is in 1983 met een houten wand dichtgetimmerd als opslagplaats voor graan, welke nu niet meer wordt benut.

Tweede zolder: hoog 3,51 meter, inclusief de dubbele vloeren van de dustgroep (dus onder de stellingzolder), welke 90 cm. hoog is. Hier staat de grote waaierkast en er hangen twee paarden voor het lagere van de bolspillen van de pelstenen. De dubbele pelvloeren beslaan ongeveer 70 procent van het bovengedeelte van de tweede zolder. Ondergedeelte kleine dubbele jacobs ladder.

Derde zolder (stellingzolder): hoog 2,70 meter. Meelpijp met maalbak, de beide pelspillen, gortzeverij met krukas en vliegwiel. Op de plaats van de in 1984 verdwenen pletterij heeft tot oktober 1994 een lelijke groene wanmolen gestaan, aangedreven door een elektromotor. Deze motor is in 1990 naar molen „De Lelie” te Eenrum gebracht om daar een buil aan te drijven. In verband met het herplaatsen van de teruggevonden pletterij begin 1995 is de wanmolen naar de tweede zolder verhuisd. Bovengedeelte kleine dubbele jacobs ladder.

Op deze zolder hangt het smeedijzeren paard met pasbalk van het koppel maalstenen. Beide stellingdeuren oost en west. Hier zijn de onderste „poten” van de acht enkel uitgevoerde veldkruizen zichtbaar, die op 1,74 meter boven de vloer van de stellingzolder beginnen.

Vierde zolder (steenzolder): hoog 2,57 meter. Koppel maalstenen met toebehoren, haakse bonkelaars van pletterij, steenkraan, gersthokken en beide pelspillen. De trap naar de kap is voorzien van een opvallend waarschuwbord. Naast de gersthokken hangt een paneel met een soort stripverhaal in vorm van foto's, waarop wordt uitgelegd hoe een molenaar het koppel maalstenen openlegt om te gaan scherpen of „billen”. Het bovenste gedeelte van de acht onderste enkel uitgevoerde veldkruizen zijn hier grotendeels zichtbaar, van onderkant tot bovenkant 2,72 meter hoog, 26 centimeter daarboven beginnen de acht dubbele veldkruizen,

hoog 2,91 meter. Ze lijken dan wel op de „andreaskruizen” bij onbewaakte spoorwegovergangen. De afstand tussen de harten van de dubbele kruizen is 85 cm. De oude steenkraan uit 1847 is in 1996 door de molenaar vervangen.

Vijfde zolder (luizolder): hoog eveneens 2,57 meter. Deze zolder is slechts aan de noordkant van een klein vloertje voorzien als tussenplatform tussen de trappen naar de kap. Deze zolder vormt visueel gezien eigenlijk één geheel met de steenzolder.

Spoorwiel met vier schijfopen, kop van de grote jacobsladder die tot de begane grond doorloopt. Luiwerk met bedieningshefboom. Net boven het spoorwiel liggen hier twee z.g. scheerbalken van grenen, evenwijdig naast elkaar. Ze hebben vroeger (in Niekerk?) als houten roeden dienst gedaan, want er zitten hier nog gaten voor heklatten in.

Zesde zolder (kapzolder): Hoogte tot onderkant nokbalk bij de voorwolf 3,88 meter, hoogte tot boven-tafelement 85 cm., hoogte tot smeervloer achter de windpeluw 1,525 meter.

Bovenas met bovenwiel, console met zelfzichtigings-bedieningsmechanisme bij de pen van de bovenas, ijzeren bandvang met korte sabelijzer of vanghaak, pal, twee bovenwielstutten. Heel bijzonder is de lange spruit, die vroeger als korte spruit uit een grotere kap afkomstig is, want de beide ophangijzers voor de lange schoren zijn namelijk op deze lange spruit nog aanwezig, maar horizontaal vastgespijkerd.

Tegen de nokbalk zit er een TL-lamp bevestigd voor werkzaamheden in de kap wanneer het donker buiten is.

Versieringen: Twee kleine gevelstenen boven elkaar geplaatst boven het boograam van de ingangseuren.

Op de bovenste steen staat de naam van de molen vermeld: DE JONGE HENDRIK en op de onderste steen: ANNO 1875. Blijkens een foto uit 1962, waarop de beide stenen zichtbaar zijn, was de verflaag op de onderste steen nogal afgebladderd. Daarachter was het jaartal 1739 voor een groot deel vaag zichtbaar. Het is ondanks naspeuringen tot op heden onbekend gebleven wat de herkomst van deze oude steen zou zijn.

Bovenaan het achtkante molenlijf zit een fraaie, zeer brede geprofileerde kroonlijst, in de kleuren rood-wit-blauw geverfd. Het is een opvallend element aan de molen.

Leuke baard met in het midden twee „billen” en links en rechts dubbele krullen. Op de baard staan in zwart geschilderd de naam en het jaartal van de molen op witte achtergrond. Rood afgebiesd. De baard is in augustus 1995 door de molenaar hersteld en opnieuw geverfd, lang 2,94 meter.

De vangstok is rood-wit-blauw geslingerd geverfd met een Bremer-haan erop. Aan de kopse kant bevindt zich een goudgele 7-puntige ster van red cedar-hout, in twee lagen op elkaar gelijmd. Zo'n ster komt in het gemeentewapen van Winsum voor. De naam „De Ster” van de molen in Winsum is daaraan ook ontleend. Fraaie halfronde raam boven de ingangseuren met 7 ruiten, gedeeld door gebogen roeden. Hij is aan de hand van een foto uit 1962 nieuw gemaakt in augustus 1994 door de molenaar. Het vorige raam was een goedkope imitatie met slechts drie ruiten uit 1963 van het oorspronkelijke raam, welke op de eerder bedoelde foto van 1962 is afgebeeld.

Verspreid in het bovenachtkant vindt men diverse gedichten en opschriften. Op een van de plooistukken in het bovenwiel staat het jaartal 1847 vermeld. De korbeel van de steenkraan laat een fraai gedicht zien:

**'t Gewicht te licht of te zwaar om te tillen
'k Werk nooit vermoeid voor 't algemeen,
tot voordeel en genoeg van de mulder om te billen
en om te malen van graan tot stof met zijn steen**

Sier neergezet den 4 mei 1996

Op een plank achter de trap op de steenzolder is er een tekening van de Niekerker molen met het jaartal 1873 aanwezig, dus vóór de verplaatsing naar Den Andel in 1875!

Voorts zijn er in de beide gersthokken interessante opschriften aangetroffen:

*In de Zomer van '94 hebben wij
de Elevator geplaatst*

R. O. Flaverman

Woldendorp

F. Schuurman

9 September 1894

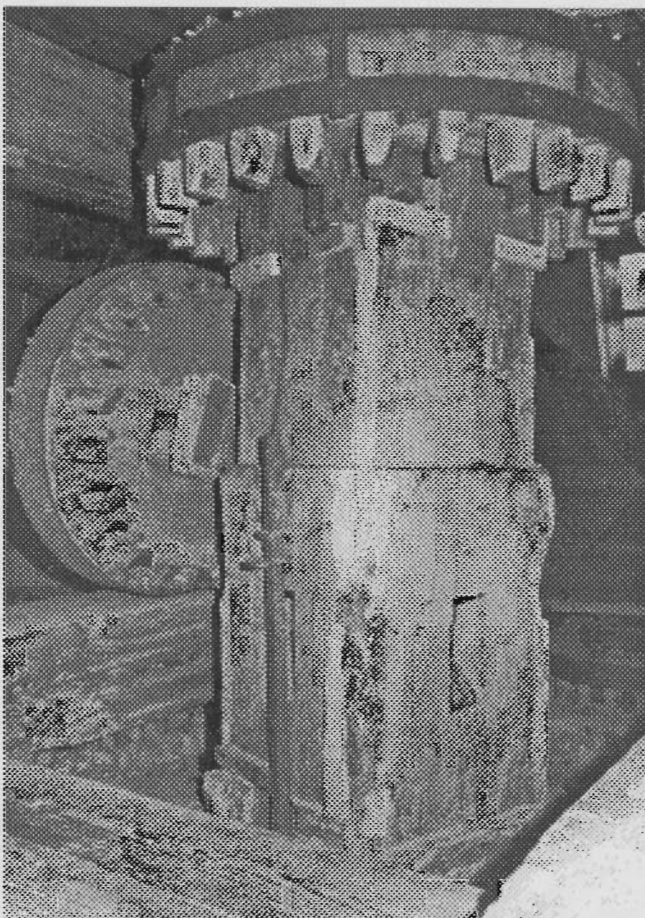
Nog verder in de gersthokken valt te lezen:

*Toen Dante (onleesbare woord van 4 letters) de duivel stout verdreef,
En 't orthodoxe volk daartegen morde en keef,
Kwam Satan uit de hel en riep uit alle macht:
„Dat had ik niet verwacht,
dat ik op aarde zoo veel vrienden had.”*

*Als wij gaan malen
Ga ik zonder dralen
Om de zakken leeg te storten
Dat is vervelend tijd korten
En mijn baas loopt ook niet als een haas
Maar die staat stil wat heen
Bij de liefde van de steen*

*R. Jonkman
1880*

Verspreid door het houten achtkant en in de kap zijn er vele namen te vinden van de vroegere molenaars, waarbij de namen J.A. Muda (vader), T.K. Muda en zijn broer A.G. Muda wel nadrukkelijk in de meerderheid te zien zijn.

Afb. 2. De trots van de molenaar: de koningsspil van „De Jonge Hendrik” is een gewezen standaard uit 1610! Hier zijn de gaten voor de steekbanden en de richel voor de zetel nog goed te zien. Links het kammenluiwerk en rechts, nog maar net zichtbaar, de aandrijving voor de jacobs ladder.

DE MOLENAAR

De molen „*De Jonge Hendrik*” (*hierna te noemen in dit verslag: DJH*) was jarenlang bediend door Jan Alje Muda vanaf 1932 samen met zijn zoon Tiddo Klaas Muda, die de molen in 1963 van zijn vader overnam. Hij had in de laatste jaren, dat DJH in bedrijf was, enkele knechten: Henk de Haan uit Uithuizen, die al 17 jaar op DJH heeft meegedraaid; Theo Asselman, thans wonende te Zandweer, tot ongeveer 1980; daarna Wiebe Postema uit het Friese Broeksterwoude tot 31 december 1984. Tiddo Klaas Muda, reeds in de Nederlandse molenwereld legendarisch geworden als pelmulder van de oude stempel, overleed op 16 augustus 1986 op de leeftijd van 70 jaar.

DJH was toen kort voor zijn overlijden reeds als beroepshalve malende molen exit; Henk de Haan ging als vrijwillige molenaar nog af en toe verder draaien en besloot in 1989 van molen te veranderen, te weten de „*Ceres*” te Spijk (Gr.).

Wiebe Postema heeft echter vele vernielingen in DJH aangericht en de molen helemaal niet goed onderhouden, met alle gevolgen vandien. Toen greep de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens in.

Op verzoek van het bestuur van deze vereniging is op 18 juli 1989 **Martin Erik van Doornik** (Blaricum, 24 februari 1951) uit Westernieland als vrijwilliger op DJH aangesteld.

Hij begon zijn opleiding als vrijwilliger onder instructeur Bernard Dijk op de lesmolen „*De Onderneming*” te Vierhuizen bij Zoutkamp op 7 november 1981. Onder deze kundige instructeur werd er soms ook op andere molens gedraaid. In mei 1983 deed Martin stage bij de Duitse beroepsmolenaar Theodor Steenblock te Spetzerfehn, waar hij 12 uur per dag het malen van granen en het billen van de molenstenen heeft geleerd. Tot op heden is de vriendschappelijke relatie met de familie Steenblock blijven bestaan. Op 3 oktober 1983 slaagde hij als eerste dove molenaar van Nederland op de examenmolen „*De Zwaluw*” te Hoogeveen (Dr.). Het diploma is uitgereikt door Vereniging „*De Hollandsche Molen*” op 3 maart 1984 in Hotel Krasnapolsky te Amsterdam. Dit met de nadruk dat Van Doornik tijdens het draaien op een molen een gehoortoestel moet dragen. Tot op heden heeft zijn doofheid (onhoorbaar tot 60 dB zonder hoortoetsel) dankzij een dergelijk toestel nog nooit tot problemen geleid.

Voorts heeft Martin, zowel in het binnen- en in het buitenland, als gastmolenaar op meer dan 150 molens van uiteenlopende types gedraaid. Hij draaide nadien twee jaar op de „*Aeolus*” te Adorp, daarna twee jaar op „*De Zwaluw*” te Zuurdijk, vervolgens enkele maanden op „*De Eendracht*” te Anjum (Fr.) en van 7 november 1987 tot 21 oktober 1995 op „*De Lelie*” te Eenrum naast de aldaar aanwezige vrijwilliger Tom Baars.

Aangezien Van Doornik vroeger in Den Andel heeft gewoond, heeft hij de oude molenaar Tiddo Muda 10 jaar gekend tot zijn overlijden en daar Martin zijn molenliefhebberij op DJH is ontstaan, was het dan ook een heel voorrecht voor hem om terug op de bakermat van zijn molenliefhebberij te mogen draaien. Het verscheiden van Tiddo Muda kon hij moeilijk verwerken, daarom wil hij ook alles in het werk stellen om het oude moleninterieur in authentieke staat, zij het met enige verbeteringen, te behouden, alsof Muda de deur gisteren achter zich heeft dichtgetrokken. Onder meer de uitgeholde traptreden moeten daar blijven zitten, om maar een voorbeeld te noemen. Ook is daarbij de door Postema ontstane schade in de molen weggewerkt, een klus dat maar liefst vier jaar in beslag heeft genomen.

Er zijn maar zeer weinig molens in ons land waar een vrijwilliger werkzaam is, die zelf de oude beroepsmolenaar daarvoor professioneel op dezelfde molen regelmatig aan het werk heeft gezien. Een mooiere overgang is dan haast ondenkbaar.

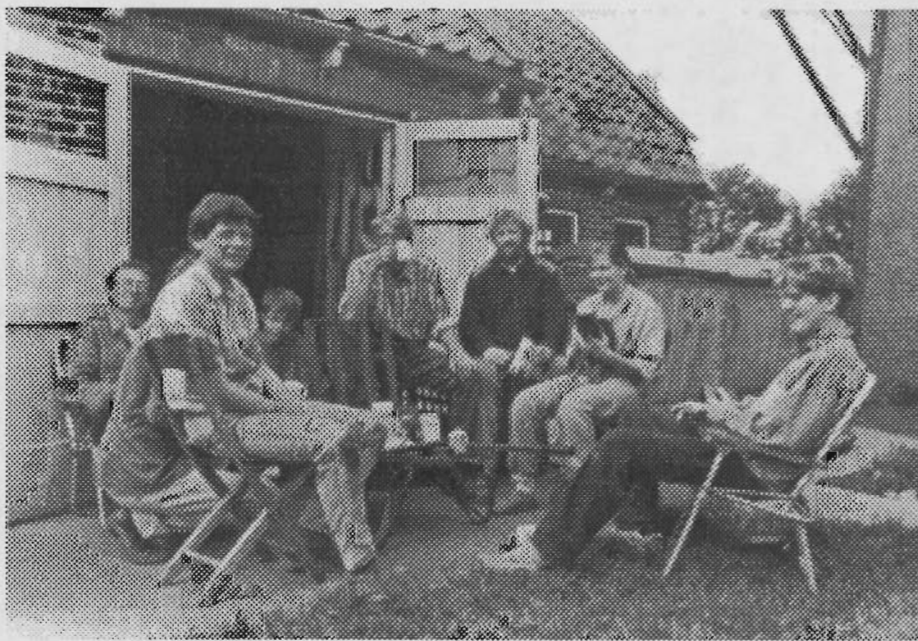
Op 22 april 1976 maakte Martin voor het eerst kennis met „*De Jonge Hendrik*”, toen hij zich net in Den Andel had gevestigd. Dat is nu in het verslagjaar 20 jaar geleden. Toen kon hij nog niet vermoeden dat hij 13 jaar later molenaar op de molen van Muda zou worden...

DE OMGEVING VAN DE MOLEN *(herziene versie, stand 1 november 1996)*

Op het molenerf stonden er in de tijd van Tiddo Muda zijn woonhuis, molen DJH en een vervallen schuur met kippenhok. Achter het molenhuis was er nog een vrij lange schuur aangebouwd, die langs de oostkant van de molen en bijna onder de stelling lag. Hij is afgebroken in 1985 zonder toestemming van de Monumentenzorg. Met de herbouw ervan is inmiddels een aanvang gemaakt.

Kort voor het overlijden van Muda is op aandringen van zijn familie het molenhuis (Oude Dijk 9) verkocht. De heren Nico Knape, woonachtig alhier, en Paulus Frumeau, woonachtig te Baflo, werden eigenaren. Aan Muda's ziekbed in het ziekenhuis werden de notariële stukken getekend. Beide heren zijn als compagnons eigenaren van het timmerbedrijf „Indeweer” op Oude Dijk 20, schuin tegenover DJH. Het molenhuis uit 1852 staat op de Monumentenlijst en is onlangs bij een restauratie in oude stijl terug gebracht, welke karwei Nico en Paulus zelf hebben uitgevoerd. De kosten hiervan bedroegen twee ton.

In 1980 is de schuur (Oude Dijk 7), links voor de molen, afgebroken en naar vrij ontwerp in de stijl van omstreeks 1900 herbouwd, om als een klein fabriekje voor sesamzaadpasta en pindakaas te dienen. De naam „Keerkring” van dit bedrijfje was in de loop van 1993 veranderd in „Nootzaak”. Eigenaar was de heer Ben Brante uit Pieterburen. Op last van de Keuringsdienst van Waren is het gebouwtje van „Nootzaak” in januari 1996 afgekeurd en men moest naar een ander pand omzien, welke in het Friese Wolvega is gevonden. De verhuizing vond in april 1996 plaats. Jammer, want het was een gezellig bedrijfje. De voorganger van deze schuur was in 1943 gebouwd ter vervanging van een houten schuur met een geasfalteerd dak met wolfseind aan de straatkant. Hij had een wit ventilatietorentje op het dak en er zaten diagonale „zaagmolenramen” in de houten gevels. Mogelijk heeft die schuur als stal dienst gedaan voor het molenpaard en molenwagen en dergelijke. Op oude foto's van vóór 1943 staat de houten schuur afgebeeld. De schuur is daarna verkocht aan Nico en Paulus, zodat het molenerf, juridisch gezien, nu weer één geheel is geworden, op de molen na. Er is dus (gelukkig) minder sprake van een belangenverstrengeling door meerdere partijen.

Afb. 3. *Gezellig koffie of thee drinken voor de deuren van „Nootzaak” met de burens van de molen (uiterst rechts), nu helaas verleden tijd.*

Van links naar rechts zien wij: Paulus Frumeau, Bernard Geling (voorgond), Daan Frumeau (zoon van Paulus), Nico Knape, Martin van Doornik en Karin Ypma (met molenkat Wiekje). De gehurkte persoon links en de jongen rechts zijn onbekend.

Foto 31 augustus 1993.

Links van de nu voormalige „Nootzaak” staat een wit huis, waar tot 1952 een kapperszaak was gevestigd. Een broer van Tiddo Muda huwde in 1940 met de dochter van de kapper en hij werd molenaar op „De Vriendschap” in Winsum (Gr.). Zijn vrouw is nu weduwe en woont thans nog steeds in het molenaarshuis van „De Vriendschap”. Na 1952 werd het witte huis een café met de naam „De Molen”, die het volhield tot de beginjaren '80. Nu is het een gewoon woonhuis van de familie Ongering. Recht tegenover DJH is de boerderij nr. 24, met erachter grote bedrijfshallen, waarin een landbouwmechanisatiebedrijf is gevestigd (verkoop en reparatie van tractoren en landbouwmachines). Nr. 22 is een woonhuis met een goud- en zilver-smid-bedrijfje, welk als toeleverancier voor de juweliërs dient. Nr. 20 is het al eerder genoemd timmerbedrijf. Achter de molen is het landschap (korenvelden en weilanden), volkomen open tot aan de Waddenzee-dijk met hier en daar enkele boerderijen, waarvan de monumentale „Arion” wel de bekendste is.

Met de heren Knape en Frumeau en de molenaar wordt van de inrit naar DJH gezamenlijk gebruik gemaakt. Er zijn hierover afspraken gemaakt, bijvoorbeeld in de vorm van recht van overpad o.i.d., gebruik van een betonmolen, parkeren van (privé)auto's, daar wordt nooit moeilijk over gedaan. Soms wordt er 's zomers

gezamenlijk gezellig op klapstoeltjes voor DJH thee of frisdrank met brood of koekjes genuttigd (afb. 3). Auto's van bezoekers aan de molen worden echter niet op de inrit toegelaten. Een bord op een paal met een vriendelijk verzoek in Nederlandse en Duitse taal, om hun auto's aan de overkant te parkeren, wordt hier neergezet wanneer de molen open is. Een strook van 1 meter rondom de molen valt onder de supervisie van de moleneigenaar of de molenaar en de rest van het molenerf is eigendom van Nico en Paulus. Maar het kan wel gebeuren dat de molenaar het gras „buiten zijn territorium” zelf maait met de zeis of motormaaier. De firma „Indeweer” is geen gewoon timmerbedrijf. Het gebruikt geen tropisch hardhout en er wordt op een milieuvriendelijk wijze gewerkt. Het bedrijfje is speciaal gericht op het vervangen van oude ramen, deuren, geprofileerde daklijsten van boerderijen en ander ambachtelijk houtwerk in oude stijl. Er wordt voornamelijk Pitch-pine (Amerikaans grenen) voor gebruikt. Het bedrijfje wilt hiermee een antwoord stellen tegen het helaas tegenwoordig veelvuldig verknoeien van originele bouwstijlen van huizen door middel van verkeerde kozijnprofielen of kunststoframen en ander rommel. Het uurloon is daar f 25,- lager dan bij de reguliere timmerbedrijven elders. Voorzover het geen specifieke molenmakerswerkzaamheden betreft, is DJH met goedvinden van de moleneigenaar Molenstichting Winsum vaste klant van „Indeweer” geworden, waar vrijwilliger Van Doornik in veel gevallen dankbaar gebruik van maakt. Het hout voor het nieuwe kozijn van de oostelijke stellingdeuren, de kapramen, het boograam boven de ingangdeuren, een partij vloerplanken, twee dakkisten met ramen, de vaste zwichtstok aan de kap zijn van daar afkomstig, om maar voorbeelden te noemen.

Bezoekers:

In het jaar 1996 kon de molen „De Jonge Hendrik” (hierna te noemen: DJH) 546 bezoekers ontvangen, een zeer goede toename ten opzichte van 1995 (349)! Uiteraard zijn de mensen niet meegerekend, die gewoon een zakje meel of meer gingen kopen bij de molenaar.

Onder de bezoekers zijn er volgens het gastenboek 114 buitenlanders (86 in 1995), verdeeld over 16 nationaliteiten. Met het aantal personen tussen de haakjes zijn de volgende landen in volgorde van het gastenboek hieronder vermeld: Spanje (17), Australië (1), België (1), Cuba (2), Duitsland (22), Hongarije (44), Zimbabwe (1), Zwitserland (5), Japan (1), Canada (4), Engeland (2), India (2), Frankrijk (9), Polen (1), Laos (1) en Verenigde Staten (1).

Op het gebied van de veiligheid ten aanzien van de bezoekers hebben er zich geen problemen voorgedaan. Niet één keer heeft de molenaar een bezoeker hoeven te verzoeken om een sigaret te doven, want de borden met het rookverbod in vijf talen zijn overal in de molen aanwezig. Dit kan helaas niet gezegd worden van de mannen van de molenmakerij, die een vervelend gewoonte hebben om overal in de molen vieze peuken achter te laten!

De in 1986 overleden beroepsmolenaar Tiddo Muda had nog twee zusters, die de molen tijdens het verslagjaar heel vaak hebben bezocht, wel gemiddeld iedere maand. Zij zijn weliswaar geboren in het molenhuis van de molen „Fortuna” te Noordhorn, maar hier naast DJH opgegroeid. Zij zijn soms in gezelschap van de weduwe van Tiddo's broer. Zij is geboren in het witte huis ten westen van DJH en woont nog steeds in de molenaarswoning van „De Vriendschap” te Winsum, want in 1940 is die broer daar molenaar geworden. Hoewel hij reeds overleden is, staat zijn naam - A.G. Muda, molenaar - nog steeds in het telefoonboek vermeld...

Op de Nationale Molendag, 11 mei 1996, kon de bekende Oostfriese molenkenner Hartmut Weßling DJH met een bezoek vereren.

Namens de eigenaar de Molenstichting Winsum is de „technische man” Timersma één keer langs geweest; bestuurslid Derk Jan Tinga, is enkele malen op bezoek in DJH geweest. De eigenaar heeft dus niet erg veel zijn „gezicht” op DJH laten zien.

Jammer, want een goede band met de „molenbaas” onderhouden is van essentieel belang voor wederzijdse relaties.

Op een dag kwam een man uit Zwitserland de molen binnen, kocht daar een zakje meel en wilde nog een

Afb. 4. Mevr. Kok-Muda uit Baflo en mevr. Muda-Koster (r.) uit Winsum, op de molen erg geziene gasten, voor de deur van Tiddo's molenaarswoning.

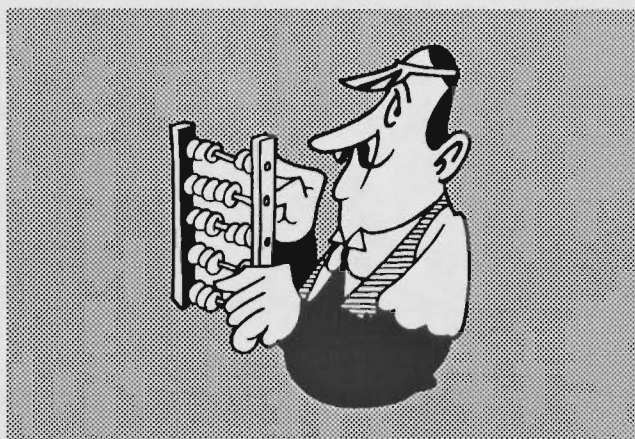
duitje in het „molenpotje” doen. Een lang rinkelgeluid van vallende geldstukken op de bodem van de oude augurkenblik deed de molenaar vermoeden dat er hopelijk een mooi bedrag in zou kunnen zitten. Na het openen van de deksel bleken er 25 oude Nederlandse centen in te zitten. Wat een patjakker, om zoiets bij de molenaar te dumpen, maar grappig is het wel.

In principe is de molen iedere zaterdag van 13-18 uur geopend, maar daar kan soms door privé-omstandigheden van de molenaar wel eens van afgeweken worden. In de zomermaanden wordt er met de molen soms wel zomaar op een doordeweekse dag of 's nachts gedraaid.

Verdeeld over de 65 draaidagen tijdens het verslagjaar (75 in 1995) zijn er dus gemiddeld 8,4 bezoekers per draaidag langs geweest, met uitzondering van de reguliere meelklanten. Dat is dus gemiddeld 2,4 personen meer per dag dan het jaar ervoor (6).

Aantal draaiuren:

Het aantal draaiuren, waarmee DJH daadwerkelijk heeft gedraaid, bedroeg in het verslagjaar 181¼, wat

.... berekenen van het aantal draaiuren

een daling heeft betekend vergeleken met 380 uren in het jaar daarvoor. Jammer, maar de reden is dat ik (gelukkig) niet meer werkloos ben, zodat ik minder tijd had te besteden op de molen. Daarnaast was ik 36 uur en 45 minuten op de molen aanwezig, waarbij er niet gedraaid werd, hetzij door windstilte of hetzij door diverse klussen. Voorts ben ik een aantal malen naar de molen gegaan om daar maatregelen te nemen tegen het verwachte stormgevaar. Het is allemaal goed gegaan. Soms gebruik ik de werkplaats op de eerste zolder om daar onderhoud te plegen aan mijn fiets of klusjes doen voor thuis, zoals het maken van een nieuwe mesheft uit een oude molenkam.

Desondanks is, na gedegen constatering, „De Jonge Hendrik” qua as-omwentelingen de méést draaiende molen boven Feerwerd van „Lauwerszee tot Dollart tou”. Al is er geen teller op de as aanwezig.

De molen en het weer:

Op iedere dag, waar er met de molen is gedraaid, worden de windkrachten op schaal van Beaufort altijd genoteerd. Op het aantal van 65 draaidagen in het verslagjaar is daarvan een gemiddelde berekend, wat neerkomt op Bft. 5,15 per draaidag. Dat is een flinke toename ten opzichte van gemiddeld Bft. 4,64 in 1995. Men kan wel van een nogal winderig jaar spreken!

Het weer in 1996 kenmerkte zich door een strenge winter in het begin, zo koud was het. Van november 1995 tot maart '96 kwam het kwik niet boven 0° C! Op 19 februari heeft het er hevig gesneeuwd, met sneeuwduinen tot twee meter hoog toe. Ik kwam hierdoor 3½ uur te laat op mijn werk, omdat de deur van mijn huis eerst uitgegraven moest worden! Nog tot 13 april lag er ijs op de sloten. Maart en april waren erg droog, met stofwinden over het land als gevolg. Pas vanaf 20 april was het lekker warm, rond 20° C. De maand mei was vrij nat te noemen. Verder hadden wij een normale zomer. De herfst was nogal langgerekt, eind november hing het blad nog aan sommige bomen. De eerste sneeuw na de zomer viel op 25 november, daarna werd de kou strenger. Het onderstaand tabelletje geeft de windrichtingen aan met ernaast de cijfers voor het aantal draaidagen.

W	2	N	5	O	4	Z	3
WNW	5	NNO	2	OZO	3	ZZW	5
NW	10	NO	4	ZO	2	ZW	5
NNW	3	ONO	3	ZZO	2	WZW	3

Afb. 5. Tabelletje met de windrichtingen gedurende het verslagjaar met het aantal draaidagen.

Opvallend is wel dat vrijwel de hele zomer beheersd werd door de noordwestelijke winden, zodat er weinig met de molen gekruid hoefde te worden. Het was dus bepaald geen echte warme zomer, met de wind zó van de zee. De herfst had weer traditioneel veel wind uit de zuidwestelijke hoek.

Storm op de molen:

In het verslagjaar viel er niet zoveel te noteren met betrekking op echt stormgevaar. Bij veel molenvrienden is de beruchte datum van 13 november 1972 nog vers in het geheugen bewaard gebleven (afb. 6). Op de volgende data was er sprake van storm, waarvoor ik naar de molen moest „uitrukken” om daar maatregelen te nemen, zoals het kruien van de kap in de juiste richting, controleren van de roede-

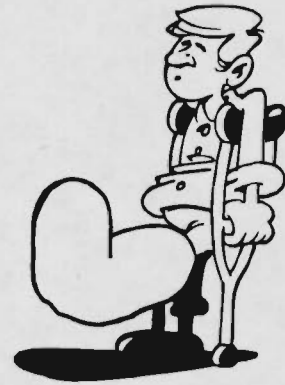

Afb. 6. Deze foto van de afgeknapte beuk is genomen vlak na de storm van 13 november 1972 in het Bikbergerbos tussen Blaricum en Naarden. Eigenlijk zien we nog liever een boom kwijt dan een molen!

kettingen, de stutten, de pal en de maalstenen op elkaar. Zonodig kan de vangstok aan de bovenas vastgebonden worden tegen het zwiepen ervan. Dat waren: 9, 10 en 16 februari, 27 mei, 23 juli, en 24 september. Het ergste geval was 23 juli. Het was een zomerse noodweer met onweer en hevige rukwinden uit ZZO. Ik was 's avonds in de molen aanwezig. Nadat het onweer voorbij was, ging ik daar naar boven en constateerde er lichte schade. Het kleine rode raampje in het midden van het achterkeuvelens is weggewaaid en de linker vloer tussen de pen- en korte spruitbalk is even opgetild en naar beneden gevallen, daarbij in zijn val twee gaten veroorzakend in de asfaltbekleding van het achtkant. Dat is ongeveer alles.

Omdat de „verbusselde” buitenroede in slechte staat verkeert, wordt er niet meer dan bij Beaufort 7^{1/2} gedraaid. Bijvoorbeeld is er nog gedraaid op 26 januari bij loeiend koude oostenwind, kracht 7 met stuifneeuw en een temperatuur van -15° C. Geen probleem met bevroren molenzeilen, want er is hier zelfzwichting. Alléén met dit systeem op korenmolens kunnen (beroeps)molenaars in de koude

winters gewoon doorgaan met malen! Want een uitkering bij vorstverlet vindt men alleen in de bouwvak.... Een wieksysteem om van te zoenen!

Ongelukken op de molen:

In de eerste week van augustus is de molenmaker hier geweest om een aantal verrotte stellingplanken te vervangen, verdeeld over 6 velden van de stelling. Helaas is er met het advies van de Monumentenzorg, zijnde de spleetbreedte van 2 cm. tussen de planken, geen rekening gehouden. De spleten zijn hier gemiddeld 5 cm. breed, veel te veel, met als gevolg dat ik enkele dagen later – 's zomers draag ik altijd sandalen en geen gewone schoenen (last van zweetvoeten) – ben ik met mijn linker voet erin gezwikt en voor de derde maal is de grote teen-nagel opengeklakt! Maar het deed bijna geen pijn. Even beneden de verbanddoos in het kantoortje gepakt en ik kon weer verder gaan met de activiteiten op de molen.

Op 30 november van het verslagjaar brak een vloerbalk van 12 x 16 cm. onder de steenzolder, precies waar de trap vanaf de stellingzolder tegenaan leunt. Volkomen vermolmd. Nog maar kort tevoren had ik dáár bezoekers rondgeleid!

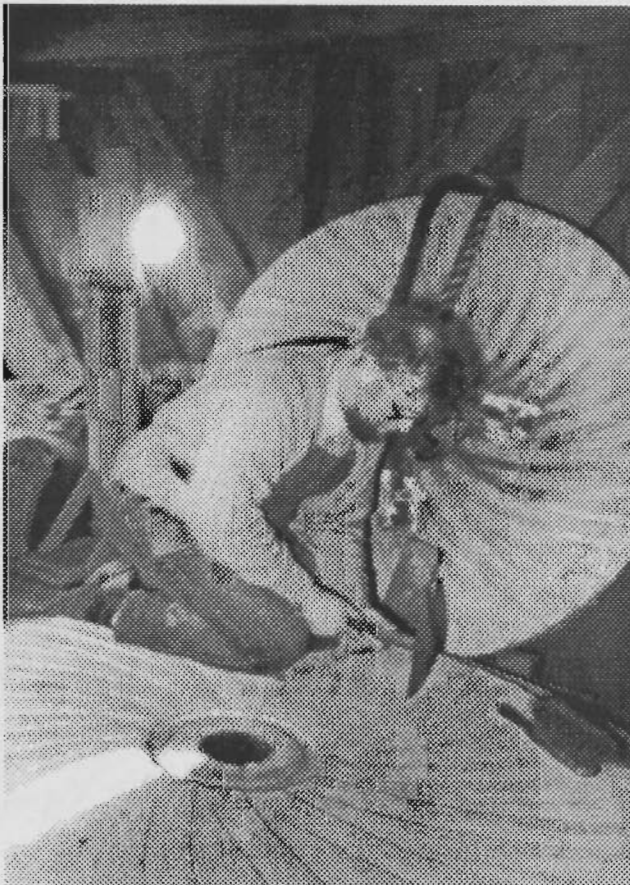
De gebroken balk heb ik onmiddellijk daarna gestut met een paal. Gelukkig is de zaak niet ingestort.

Op 7 december was het mistig met een erg zwakke oostenwind. Na afloop van deze draaidag wilde ik het nogal wanwichtige gevlucht vastzetten. Na het openen van de zelfzwichting hing de verkeerde end daardoor naar beneden. Het kostte me veel inspanning om de juiste end onderáán te krijgen om daaraan de bliksemafleiderskabel en roedeketting vast te maken. De roewiggen mogen nóóit onderin de askop zitten. Met veel kracht duwde ik de andere end weg, pal erin, mijn rechtervoet steunde op een pin van de kruiketting, en wel zodanig dat er een spier in mijn lijf boven mijn rechterbeen is gescheurd. Ik had veel pijn en moest nadien een tijdje rust houden. De wanwichtigheid werd veroorzaakt doordat de binnenkant van de buitenroede aan één end door roest dun is geworden (er zitten al gaten in). *Vervangen die roetroede!*

Andere molenactiviteiten buiten „De Jonge Hendrik”:

In het verslagjaar heb ik ondanks mijn relaties met wel bijna tien moleninstanties niet veel meegedaan aan diverse activiteiten op molengebied buiten DJH. In november 1995 las ik in het blad „De Windmolen”, orgaan van vereniging *De Zeeuwse Molen*, een oproep om mee te helpen met het openleggen van een koppel maalstenen met behulp van een steenreep om de bovenas, dus zónder steenkraan, in de standerdmolen „*De Hoed*” te Waarde. Het gebeurde op zaterdag **16 maart 1996** (afb. 7) en werd georga-

Afb. 7. Aan het billen na het openleggen van de loper in de standerdmolen „*De Hoed*” te Waarde.
Foto: Frans Weemaes, Terneuzen.

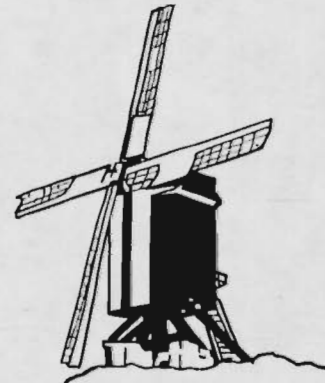
niseerd door de bekende Nel van Leijen en onder de deskundige leiding van Frans Weemaes.

Het was een lange reis naar Zeeland, maar wat ik daar heb geleerd, heb ik er geen spijt van gehad en zo'n mooie buitenkans om een koppel maalstenen op die manier open te leggen moet je niet laten lopen!

Op **6 april** was ik aanwezig bij de jaarvergadering van *Het Gilde van Vrijwillige Molenaars* te Arnhem. Het is mijn vaste gewoonte om in de even jaren naar Arnhem en in de oneven jaren naar *De Hollandsche Molen* in Amsterdam te gaan. Twee vergaderingen kort na elkaar bijwonen, ver van Groningen, is onmogelijk door de dure treinreizen van de N.S.!

Trouwens, daar ontmoet ik bij beide gelegenheden bijna dezelfde mensen uit de molenwereld.

Op **25 april** woonde ik de voorjaarsvergadering bij van de *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens* in het Postiljon Motel te Haren. Voor het eerst in 17 jaar lidmaatschap van laatstgenoemde vereniging moest ik wegens familie-omstandigheden verstek laten gaan bij de najaarsvergadering van **14 november 1996** in Ten Boer.

Bezoek aan andere molens:

In het verslagjaar heb ik op eigen gelegenheid relatief weinig andere molens bezocht. Mijn motivatie om zoveel mogelijk op DJH te verblijven is in dat jaar groter geworden dan het bekijken van andere wickendragers. Op de molens „*De Ster*” te Winsum en „*De Leeuw*” te Oldehove heb ik op **29 april** wat restauratiefoto's gemaakt ten behoeve van publikatie in enkele molenorganen. „*De Ster*” heeft zojuist een nieuwe kap gekregen en „*De Leeuw*” stond er onttakeld bij vanwege een grote restauratie. Molen „*De Vier Winden*” te Pieterburen, op hemelsbreed nog geen 1600 meter van mijn huis vandaan, heb ik ook enkele malen bezocht om daar molenvriend en instructeur Derk Jan Tinga en zijn molen-cursisten te ontmoeten.

Op **7 september** bekeek ik molen „*De Jonge Jan*” te Uithuizen, waar vrijwilliger Van Tongeren actief was. Ik was daar 12 jaar niet binnen geweest en aan-

Afb. 8. De 29 meter hoge „Stiftsmühle” in Aurich. Foto 10 april 1982.

gezien hij enkele jaren geleden gerestaureerd is, zou ik daar nog eens willen kijken.

Het jaar 1996 is daarentegen rijk aan maar liefst drie molenexcursies, waaraan ik heb deelgenomen.

De eerste excursie ging op zaterdag **17 februari** – hartje winter! – naar het Duitse Ostfriesland, welke georganiseerd werd door de *Stichting De Groninger Molen* en is speciaal bestemd voor vrijwilligers van de molens in eigendom van SDGM. Eén ervan is „De Lelie” te Eenrum, waar ik na bijna 8 jaar vrijwilligerschap afscheid van deze hoge mastodont op 21 oktober 1995 had genomen. Gezien mijn grote inzet voor deze molen voor „De Lelie” had de SDGM gemeend mij op grond hiervan toch uit te nodigen voor deze tocht.

Bezoekt werden er drie Duitse molens: de zeer hoge „Stiftsmühle” uit 1858 te Aurich, met 29 meter op twee na de hoogste molen in héél Duitsland (afb. 8), de „Zweikolben-Pumpmühle” te Wirdum en de museummolen van Pewsum uit 1843, met daar aansluitend een bezoek aan de oude kasteelborg in dezelfde plaats. Onderweg hebben wij twee gloednieuwe stellingmolens – met *zelfzwichting*, zoals het *hóort* – gezien in Rysum en Larrelt, welke nog niet in het *Ostfriesisches Mühlenbuch* van Hartmut Weßling (1991) staan vermeld. Met zo'n klein

gezelschap van 17 personen was het reuze gezellig en het weer werkte die dag met soms zon prachtig mee, want amper twee dagen later kwam er een zware sneeuwval!

De datum, **13 april**, van de tweede excursie werd op de agenda genoteerd en het ging naar het Brabants-Gelders rivierengebied met bezoek aan maar liefst 8 molens, te weten: de beide „Zand- en Uitwijkse Wipmolens” bij Woudrichem, de „Zuidhollandsche Molen” te Hank, „De Witte Molen” te Meeuwen, de drie *standermolens* van Heusden en tenslotte de standermolen met spoorwiel „Tot Voordeel en Genoegen” te Alphen aan de Maas. De tocht werd georganiseerd door de *Molenwerkgroep Noord-Groningen i.o.* in samenwerking met die van *Oost-Groningen*, waarbij de uitnodigingen door Derk Jan Tinga waren rondgestuurd. Met ongeveer 45 deelnemers was het eveneens reuze gezellig!

De derde excursie, van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, ging op **21 september** naar de Achterhoek. De bekende „Grafelijke Torenmolen” in Zeddam met de bijbehorende *rosmolen*, de „Berenschot's Watermolen” van Woold, en „De Vier Winden” te Vragender werden door ons, 55 deelnemers, waaronder ditmaal mijn vrouw Jeannette mee ging, bezocht. Er was genoeg wind (én water in Woold), maar het regende er soms.

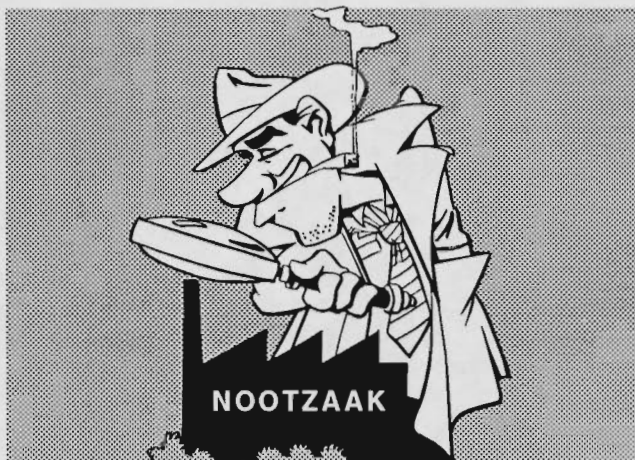
Concluderend kan er wel gezegd worden dat het verslagjaar goed gevuld is met het bezoeken aan andere molens!

Bijzondere gebeurtenissen op de molen:

Net als in de voorgaande jaren kan de molen en de molenaar natuurlijk niet om de bijzondere gebeurtenissen heen, die zich rond hen af hebben gespeeld. Onze buurman, het pindakaas- en sesampastafabriekje „Nootzaak” op de Oude Dijk 7, links van DJH, heeft moeilijkheden gehad van de Keuringsdienst van Waren. Hoewel het gebouwtje uit 1980 dateert (maar in oude stijl gebouwd), voldeed het niet meer aan de strenge eisen van de tijd. Het heeft een houten plafond, de betegeling van de wanden ging maar tot halve hoogte, enz. Dit ondanks het feit, dat het interieur iedere week behoorlijk in de

sop werd gedaan. Er is reeds enkele malen om uitstel gevraagd, maar de Keuringsdienst was niet langer geduldig: op **12 januari** moest de „Nootzaak” dicht. Of anders investeren in een dure ver-

.... onder de plak van de Keuringsdienst

bouwing. Dat kon de eigenaresse, mevrouw Brante uit Pieterburen, niet opbrengen. Er gloorde wel hoop aan de horizon. Een grote afnemer kon „Nootzaak” wel overnemen, maar wilde het bedrijf eerst naar een nieuw pand in het Friese Wolvega overplaatsen. In de daaropvolgende tijden werd het fabriekje ontruimd, de machines naar Wolvega vervoerd, het werd nu stil bij de DJH. Jammer, want het was er gezellig met het personeel en de bedrijvigheid rondom. Geen 's zomers samen thee of koffie drinken op de stoelen voor de molen (afb. 3), geen geuren meer van de producten en geen houtafval uit onderhoud van DJH meer wegdoen in de vuister.... want die is nu uitgebroken. Wat nog achter is gebleven, is een mooie winkelweegschaal, merk „Berkel” uit 1953, die ook nog voorzien is van een goedkeuringssticker van het IJkwezen. Voor de somma van f 50,- heb ik de weegschaal op **30 april** van mevrouw Brante gekocht. Nou, dat ding is zo zwaar, dat er een steekwagentje aan te pas moest komen om hem naar DJH te verplaatsen. Weegvermogen tot 5 kg. Mooier kan niet en ik heb al oude gewichten in bezit! Laat „Herr Flick” maar komen! Zo noem ik de strenge meneer van het IJkwezen, wiens bijnaam ontleend is aan een Gestapo-agent uit de TV-serie „Alo Alo”, met wie hij een sterke gelijkenis vertoont.

Op **24 februari 1996** – precies op mijn 45e verjaardag en ik was toch gewoon aan het draaien – kwam er op DJH een brief uit Frankrijk, gericht aan Tiddo Muda, die al bijna 10 jaar geleden is overleden. Ik nam de brief mee naar huis, want ik wist nog niet zeker of ik hem mocht openen of ik die aan de familie van Tiddo moest afgeven. Toch maar geopend, het bleek van een Franse molenliefhebber te

zijn, uit de streek Anjou (met het karakteristieke molentype „*moulin cavier*” in deze streek), die begin jaren tachtig een fietstocht langs Nederlandse molens heeft gemaakt, waarbij ook Den Aniel werd aangedaan. Met de brief wilde hij weer contact maken met Tiddo Muda. Ik heb hem in het Engels terug geschreven, met de mededeling dat Tiddo helaas is overleden en dat ik zijn opvolger ben geworden. Een nieuwe molenrelatie werd geboren. Op **30 maart** van het verslagjaar heeft het landelijke bestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars een werkbezoek aan Groningen gebracht. Onderweg van molen „*Goliath*” bij Roodeschool naar „*De Vier Winden*” in Pieterburen, welke route hier langs DJH moest liggen, hebben ze niet ééns gestopt. Jammer. Ze moeten „mijn” molen wel in ieder geval hebben zien draaien (Noordwest 6), dat was de enige troost. Achteraf vernam ik dat onder de door het Gildebestuur te bezoeken molens geen één zelfzwichter was! Zo'n heerlijk wieksysteem! Dé trots van Groningen Molenland.

Korte tijd later kreeg ik een brief van de familie Jenichen van de bekende torenmolen te Pahrenz in Oost-Duitsland (niet ver van Dresden), waar ik per fiets in 1991 heb bezocht, dat zij op dinsdag **9 april** DJH met een bezoek komen vereren. Ik natuurlijk in hoera-stemming, snipperdag genomen en ik maakte de molen klaar voor hun bezoek. Maar.... ik wachtte, wachtte de hele dag, zij kwamen niet....! Ik ben daarna met een rothumeur naar huis vertrokken. Later was gebleken dat de hevige sneeuwval in hun omgeving de reis naar Nederland onmogelijk had gemaakt, waarvoor met hun verontschuldigen. **22 april 1996** is het de dag waarop ik „*De Jonge Hendrik*” precies 20 jaar heb gekend! Dat is een hele tijd. Na mijn verhuizing uit 't Gooi kwam ik in Den Aniel te wonen, met de toen nog werkende molen tegenover mijn huis (Noordpolderweg 4, zie ook afb. 14). Al gauw maakte ik daar voor het eerst kennis met Tiddo Muda en zijn molen. Het is dezelfde molen, waar de basis is gelegd voor mijn molenliefhebberij en ik kon toen nog niet vermoeden dat ik daar 13 jaar later „eigen baas” kon zijn.... Op **30 april** was het Koninginnedag, maar nog altijd geen vlag in bezit en gezien de hoogte van een bouwwerk als deze molen is er een groot exemplaar voor nodig en dat is nogal duur. Alsof deze woorden verhoord waren, kwam buurman Chris Ongering die dag bij mij langs met een oude vlag onder zijn arm. Hij vertelde dat dit de vlag afkomstig was van zijn ouderlijk huis in Hoogezand, maar die is zo groot dat het niet geschikt is voor zijn huis. Het meet bijna tweeënhalft bij vijf meter! Licht en synthetisch. Omdat ik op die Koninginnedag niet had gedraaid, heb ik de vlag opgehangen aan de bovenste wiek. Wat een gigantisch gezicht om zo'n grote vlag te

zien wapperen (zie ook de foto op de voorpagina, maar hij zit dan op de vlaggestok); ik kon van 4 km. afstand de kleuren nog onderscheiden!

Hetzelfde gebeurde op de Dodenherdenking (halverwege de wiek gelijk met rouwstand) en op 5 mei.

Het weer op de **Nationale Molendag van 11 mei** was miserabel te noemen. Beaufort 1 om 5.50 uur 's morgens, bij aankomst om 9.30 uur op de molen was er Beaufort 3 vanuit het ONO. Het was koud, niet meer dan 8 à 10 graden, met af en toe regen.

Een dag waarop je vreesde dat er weinig mensen op de molen zouden komen, maar het tegendeel bleek later. Door de weerberichten goed te volgen had ik al rekening gehouden met de te zwakke wind vandaag, daarom heb ik eergisteren, op donderdagavond tot 22.30 uur, graan gemalen voor verkoop.

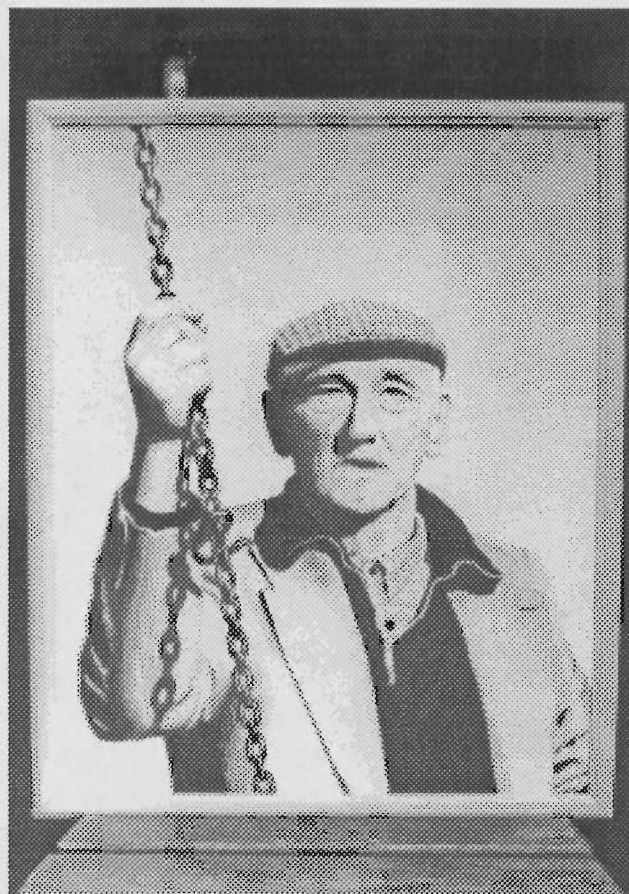
De molen liep tijdens de eerste uren erg langzaam, het was aanduwen geblazen. Daarna viel de wind weg. Pas om 14.45 uur draaide de wind naar NNO en wakkerde aan tot Beaufort 5. DJH liep dan met 60 enden tot de sluitingstijd van 18.15 uur. Ik kon die dag 62 bezoekers verwelkomen (vorig jaar maar 19) en ik was tevreden over de Molendag. Wat geeft 't nou met het slechte weer? Het aantal bezoekers is belangrijker. Onder hen was de bekende Duitse molenliefhebber Hartmut Weßling (auteur van het prachtige *Ostfriesisches Mühlenbuch* 1991) en hij bracht de groeten van Theodor Steenblock uit Spetzerfehn over en namens hem deed hij DM 10,- in het „potje”. *Müllermeister* Steenblock is de man van wie ik o.a. het billen van molenstenen heb geleerd. De heer Co Kremer uit Beverwijk, penningmeester van de *Stichting Molen De Oude Knecht* te Akersloot was ook hier op bezoek, waar hij video-opnamen in DJH maakte.

Na kasopmaak blijkt dat er, na het omrekenen van Duitse valuta, f 86,97 verdiend is. Niet gek.

De Molenstichting Winsum, de eigenaar van DJH, heeft die dag bovendien een fietsroute uitgezet, waaraan 22 deelnemers hebben meegedaan. Twee daarvan zijn hier in de molen gestart. Zij zijn in het totaal aantal bezoekers begrepen. Vóór de Nationale Molendag heb ik de affiches, die de fiesttocht aankondigden, met behangerslijm overal in de omgeving opgehangen, op busabri's bijvoorbeeld. Op maandag **13 mei** was het 80 jaar geleden dat wijlen Tiddo Muda in Noordhorn was geboren. Voor zijn verjaardag postuum heb ik die dag een bos bloemen op zijn graf gelegd.

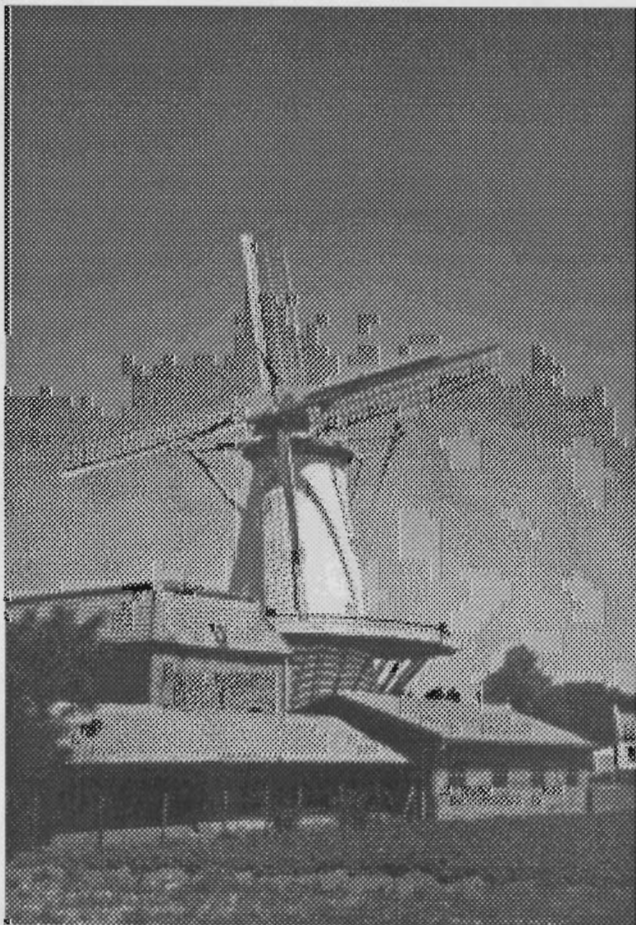
Op de Hemelvaartdag, donderdag **16 mei**, konden er 54 bezoekers verwelkomd worden. Het weer: blauwe lucht met Altocumuluswolkjes en daarboven op zeer grote hoogte sluierbewolking. Het was nog koud en de wind kwam met Beaufort 4½ uit het Noorden. Onder de bezoekers waren 1 Zwitser, 6 Duitsers en 1 Japanse vrouw.

De onderhoudswerkplaats op de eerste zolder is op **18 mei** verrijkt met een nieuwe kolomboormachine, die ik voor slechts f 79,- bij *Marktkauf* in Groningen heb gekocht. Op dat speciale reclame-aanbod zijn daar veel mensen erop af gekomen, want vier minuten nadat ik de kassa met mijn aanwinst had gepasseerd, waren de boormachines uitverkocht.... Negen-en-twintig belangstellenden kwamen op de 2e Pinksterdag van **27 mei** een kijkje nemen in de molen. Net als op de Nationale Molendag werkte het weer ook niet erg mee. Eerst bewolkt en droog, Beaufort 5 WNW, en omdat het meel uitverkocht was, werd er 's middags gemalen. Echter om 15.45 uur ruimde de wind met een ruk naar Noord en de kracht nam toe tot Bft. 8, terwijl er een wolkbreuk losbarstte! Ik heb hier zelfwichting, dus de kleppen gingen automatisch open en zo werden de laatste kilo's tarwe nog eventjes door de stenen vermalen en daarna de molen onmiddellijk gevangen. Om 16.00 uur haalde mijn vrouw Jeannette mij per auto op, want ik was per fiets naar de molen toe gekomen. Ongeveer **eind mei**, ik weet niet meer precies wanneer, heb ik een olieverf-schilderij van Tiddo Klaas Muda in de molen geplaatst (afb. 9). Ik heb hem zelf geschilderd naar een zwart-wit foto van hem. Omdat Tiddo in zijn leven een eerlijke en

Afb. 9. Het olieverf-schilderij, 40 x 50 cm., van Tiddo Muda, door de huidige molenaar zelf geschilderd.

aardige man was, en dat hij als molenaar voortdurend met het weer te maken heeft gehad, en nu hij in de hemel zijn rust heeft gevonden, heb ik voor de olieverf alleen maar blauwe tinten gekozen. Eind februari 1996 ben ik begonnen en bijna twee maanden ben ik bezig geweest en dan moest de olieverf nog ruim 3 weken drogen. Ik heb nog nooit eerder een portret van olieverf gemaakt en de bezoekers in de molen dachten dat het schilderij een foto was! Van 4 t/m 8 juni stond DJH met het gevlucht in de rouwstand, want een 42-jarige inwoner van Den Andel, woonachtig niet ver van de molen, was bij een motor-ongeluk bij Borger (Dr.) om het leven gekomen en liet een gezin met twee kinderen achter. Hij was werkzaam als schade-expert bij *Univé*. Op zaterdag 8 juni van het verslagjaar vond de **Groninger Molendag** plaats. Het was die dag erg warm met 30° C, wind uit het Zuidwesten, Bft. 3. Ik was op DJH van 10.15 tot 18.00 uur, met een half uur onderbreking om thuis wat warme kleren aan te trekken, want 's middags ging de wind naar het NW ruimen, met Bft. 6, waarbij het plotseling kouder werd. Het bleef evenwel droog. Veel bezoekers vonden de weg naar de molen: 54

Afb. 10. Molen „De Lelie” te Koudekerke (Zld.) in de rouwstand op 13 juni 1996.
Een zoon van mijn zuster maakte deze foto.

personen, waarvan 5 uit Duitsland. Inbegrepen zijn de 18 deelnemers van de fietstocht, die de Molenstichting Winsum voor de tweede maal had uitgezet. Nog **dezelfde dag** overleed een (aangetrouwd) familielid van me, die in het Zeeuwse Koudekerke woonachtig was. Gezien de grote afstand kon ik niet naar de begrafenis op 13 juni komen. Om toch een gebaar naar mijn familieleden aldaar te kunnen maken, heb ik contact opgenomen met molenaar J.W. de Regt van „De Lelie” te Koudekerke, met een vriendelijk verzoek of hij zijn molen even in de rouw kon zetten (afb. 10). Dat geschiedde na wat aarzelen en na afloop kreeg hij van mij een Groninger koek aangeboden, die ik per post had verzonden. Later kreeg ik een kaart van hem met de mededeling dat hij de koek erg lekker heeft gevonden. Ik ben al 12 jaar lid van Vereniging *De Zeeuwse Molen* en zodoende ken ik daar nogal wat adressen. En bovendien heb ik op 28 juni 1983 met deze molen mogen draaien. Een witte ronde stenen stellingmolen. Zaterdag 22 juni was een gewone draai-dag, met slechts een temperatuur van 15° C, te koud dus, maar ik kon daar liefst 58 bezoekers ontvangen! Ik was het gras rondom de molen aan het maaien, welke karwei werd onderbroken door 14 bezoekers en toen stopte er ineens een bus uit Hongarije, waaruit 44 mensen stapten, die de molen wilden bezichtigen!

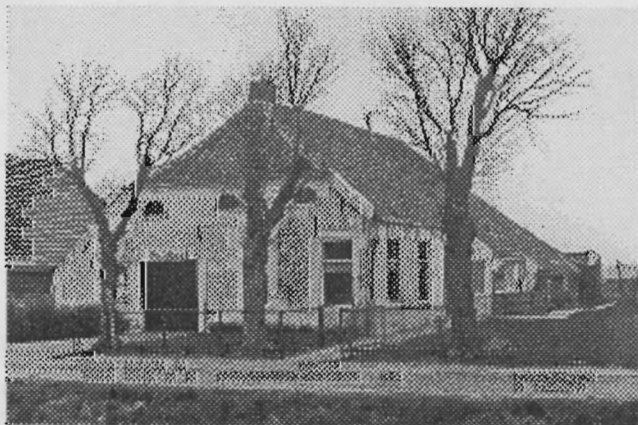

Afb. 11. De cadeautjes van de Hongaren.

Via een tolk kon ik de Oost-Europese gasten uitleg over de molen in het Duits geven. Na afloop is er heel wat meel verkocht en ik kreeg van hen een aantal legerspeldjes uit de oude communistische periode cadeau (afb. 11). Een klein geschenk, maar een groot gebaar. Het geeft slechts een indicatie van de leuke gaven van buitenlanders, ik heb nog meer van zulke geschenken. Van prullaria tot zelfs een schaalmodel van een Estlandse standerdmolen toe! En ik ben vast niet de enige vrijwilliger die zulke spullen heeft gekregen. Leuk om eraan te denken.

Een bus met 17 Spanjaarden kwam op **27 juni** tot stilstand voor de molen om daar te gaan bekijken. Zoals gewoonlijk kwamen familieleden van Tiddo Muda regelmatig bij DJH langs, maar op **6 juli** was het iets bijzonders: van mevr. Kok-Muda kreeg ik een aantal molenboeken en een houten gereedschapskist (leeg), die aan Tiddo toebehoord hadden! De verdere familie had er geen belangstelling voor en toen hadden ze aan mij gedacht. Ik was zeer diep onder de indruk en met tranen in mijn ogen gaf ik haar een smok op de wang.

Het dorp Den Andel kende vroeger twee molenlocaties: tot een brand in 1878 stond er een rietgedekte achtkante bovenkruier met lage stelling aan de Groene Laan, ten zuiden van de kerk, waar de bijbehorende karakteristieke witte molenaarswoning op nr. 3 nog steeds bestaat (afb. 12). Ik zei karakteristiek, want vanaf **20 juli** van het verslagjaar is dat woord niet meer van toepassing, aangezien de particuliere eigenaar de fraaie voorgevel totaal verknoeid heeft door er een nieuwe laag stenen over te metselen en voorzien van nieuwe ramen, die een andere indeling hebben dan de oude! Ik had heel boos met hem een gesprek gevoerd, want zo heeft hij de herinnering aan het oudste molenverleden van Den Andel (reeds in 1628 stond hier een standaardmolen) kapot gemaakt. Dat maakte echter op hem geen indruk en ik kon dagelijks tijdens mijn woonwerk-verkeer tegen het zwaar verminkte huis aankijken!

Afb. 12. De witte molenaarswoning aan de Groene Laan 3, zoals het was in maart 1993.

Op donderdag **15 augustus 1996** was het feest en DJH stond daarbij in de vreugdestand met de Nederlandse driekleur aan de vlaggestok (zie foto omslag), want onze dochter Caroline trad vandaag in het huwelijk met Stanley Domacassé. De plechtigheid vond plaats in het gemeentehuis van Leens. Zij is reeds in verwachting van een kind, dat betekent dat jullie molenaar binnenkort grootvader hoopt te worden!

Eind augustus was de voorraad papieren meelzakjes, gedrukt in februari 1993, weer op. Er moesten nieuwe komen. Mijn werkgever, de *Stadsdrukkerij Groningen*, gaf me toestemming om de zakjes daar gratis te bedrukken, op voorwaarde dat de naam van de drukkerij erbij stond vermeld. Ik drukte ze zelf op **5 september** op een Heidelberger degelpers.

De nieuwe, witte zakjes (goed tot 2 kilo meel) zien er mooi uit en zo kan ik weer enkele jaren mee. Eén exemplaar vindt u achterin dit jaarverslag.

De **Open Monumentendag** van **14 september** werd geen succes. Het was bijna windstil, Beaufort 1 uit NNO. Ik ben daarom wat later naar de molen gegaan, waar de deur om 12.15 uur open ging. Gelukkig wakkerde de wind straks aan tot Bft. 5, waarbij de kap krimpnd naar NNW gekruid moets worden. Ik kon daar lekker gaan draaien, maar slechts 8 bezoekers kwamen hier opdagen.... te magertjes. Tijdens een molenexcursie op **21 september** (zie het rubriek *Bezoek aan andere molens*) was ik in een restaurant in gesprek met Jacob Weessies uit Usquert, die werkzaam is bij de Monumentenwacht. Het onderwerp ging over werkzaamheden op gevaarlijke plaatsen van een molen. Bijvoorbeeld op een kap. Ik vertelde hem dat ik daartoe een gewone veiligheidsgordel gebruik, bestaande uit een brede leren riem met een sterke koord eraan met sluiting. Dat mocht niet meer tegenwoordig, zei Jacob. Een soort van een parachute-tuig, die je over je hele lijf kunt vastgespen, is tegenwoordig verplicht. Dat wist ik niet en hoe kom ik aan zo'n dure ding? Zo was ik weer terug bij af. Alsof mijn wens verhoord werd, kwam Jacob de volgende dag bij mij thuis.... met zo'n dergelijke tuig en dat ik hem helemaal mocht houden! Dat zijn nog eens mensen.

Deze maand is er een aanvang gemaakt met de herbouw van de in 1985 illegaal gesloopte, aangebouwde schuur aan de achterzijde van het huis van Muda. Hij liep bijna tot onder de stelling van DJH door, als ik een oude foto uit 1941 mag gelo-

Afb. 13. De gevonden blauwe molensteen.

ven. De maten van de nog te storten betonnen fundering komen hier ook overeen. Eerst diende er een sleuf hiervoor gegraven te worden. Op **26 september** stootte men daar op een halve meter diepte op een oude molensteen. Het gaat om een 17-der blauwe ligger (afb. 13), die gezien de dichtgemaakte openingen voor balanceergewichten vroeger een looper moet zijn geweest. Zij bevinden zich nu aan de maalkant. De steen is echter uitgesleten tot 6 cm. dikte en is in drie stukken gebroken. Het bovenachtkant draagt vandaag de dag nog steeds sporen van de vroegere drie koppels maalstenen in deze molen. Jammer dat ik deze „archeologische vondst” niet zelf mocht houden...

Op **4 oktober** overleed plotseling een goeie vriend van me, Alte Tiersma uit het Friese Sybrandebuorren. Hij was net als ik doof en was daar een markante verschijning in de Friese dovenwereld. Nog op 28 september leidde hij een groep dove demonstranten voor het pleiten van teletekst-ondertitels bij commerciële zenders op de TV voor het gebouw van de NOS in Hilversum.

Voor hem heb ik de molen een week in de rouw gezet, want ik ken hem al ruim 27 jaar. Er waren gigantisch veel mensen bij zijn begrafenis op 9 oktober, dat de kerk veel te klein was en nog vijftig mensen buiten in de stromende regen tijdens de drie uur durende uitvaartdienst moesten volgen. Alte bereikte de leeftijd van nog maar 54 jaar. **Maandag 21 oktober** was het eindelijk zover: op 27 juni van het verslagjaar waren mijn eigen molen-ansichtkaarten uitverkocht en ik was aan nieuwe kaarten toe. Op 31 augustus heb ik hiervoor een dia van de molen gemaakt ten behoeve van het laten drukken van nieuwe ansichten. Niet meer bij drukkerij Veltmann te Enschede (in 1994 voor de prijs van f 356,-), maar bij John Verpaalen te Roosendaal, geen onbekende in de Nederlandse molenwereld. En het kostte mooi f 313,75 voor duizend stuks! Van veel molens, ook in België en Frankrijk, bestaan er ansichten uit zijn bedrijf. De tekst op de achterkant is op mijn eigen computer gezet en is als „onleesbaar positief” film naar Verpaalen verzonden. En zo heb ik op de eerder genoemde 21 oktober het

pakje met de nieuwe kaarten in ontvangst genomen. Is de molen op de oude kaarten met de gevluhtzijde naar voren gefotografeerd, nu mag de staartzijde wel eens gezien worden. De nieuwe kaart is op de vorige pagina te zien.

Op **28 oktober** is Coen Westers, molenmaker bij Dunning v/h Bremer te Adorp, in de molen geweest om twee schootemmers uit de pellerij te lenen, zodat hij ze als model kon gebruiken voor het maken van nieuwe exemplaren. Voor welke molen, is mij niet bekend. Maar dat deze emmers van Tidde Muda ervoor als model gekozen zijn, voelde ik me wel vereerd! Op 22 november heeft Coen ze terug gebracht.

Afb. 14. Voor mijn kleindochtertje Ashley is de molen in de rouwstand gezet. De foto is op 21 november 1996 genomen. Zo zag het uitzicht eruit toen ik van 1976-1981 aan de Noordpolderweg heb gewoond.

14 november 1996 was een zwarte dag voor ons en onze familie. Onze dochter Caroline is in een ziekenhuis in Groningen bevallen van een levenloos kind. Ons kleindochtertje. Zij kreeg de namen *Ashley Maria Jeannette*. Op weg naar huis heb ik DJH wederom in de rouwstand gezet (afb. 14) en op maandag 18 november hebben wij Ashley bij de Ned. Herv. kerk te Pieterburen begraven.

In het dorp Den Andel vond op zaterdag **23 november** van het verslagjaar een feestelijk intocht plaats van *Sint-Nicolaas*, met een fanfarekorps voorop, vergezeld van zwarte pietten. Ik bevond me op die dag op de stelling om het tafereel gade te slaan. Een deel van het groepje zwarte pietten maakte zich los van de stoet en „bestormde” de molen om daar vanaf de stelling de optocht toe te wuiven, waarna ik een zakje strooigoed van ze had gekregen. Heel leuk.

Onderhoud aan de molen:

Minder dan het jaar daarvoor, had de molen gedurende het verslagjaar onderhoud nodig. Er zijn geen spectaculaire opknapbeurten geweest. Het smeren van het kruiswerk, de bovenas en het gaande werk, het schoonvegen van de vloeren enz. worden hier uiteraard buiten beschouwing gelaten. Maar voordat wij met dit hoofdstuk gaan beginnen, wil ik jullie eerst iets vertellen.

Het gaat over de Zeeuwse molenmaker **Klaas de Troye**. Voor de meeste Noorderlingen onder onze molenvrienden een onbekende, maar voor hem heb ik grote bewondering. Hij is geboren in 1882 en groeide op in een arm molenmakersgezin aan de Segeerstraat achter het station van Middelburg. Er moest van alles bij verdiend worden, zo moest Klaas als jongen 's winters direct na schooltijd schaatsen maken bij zijn vader in de werkplaats. Maar waar het om gaat, is de molenmakerij van de Troye's. Al generaties lang oefenden zij het ambachtelijke vak uit. Klaas kwam niet verder dan de lagere school. Het vak leerde hij van zijn vader en hij kon tevens goed tekenen. En zijn grote vakmanschap was wijd en zijd bekend. Van de Troye's werden grote durf en daadkracht verwacht. Zo moest Klaas als beproeving op de nog bestaande molen „*De Hoop*” te Middelburg, de hoogste molen van Zeeland, op de lange spruit rechtop lopen en daar zich aan het eind, zonder zijn handen te gebruiken, om te draaien en weer terug naar de kap lopen.

Afb. 15. De Zeeuwse molenmaker Klaas de Troye (1882–1968).

Foto collectie: Frans Weemaes, Terneuzen.

Zo slordig hij gekleed was, zo zuinig was hij op zijn gereedschap. Zijn werkplaats blonk uit van ordelijkheid met zijn vakkundig geslepen gereedschappen. Hij eiste weinig voor zichzelf. De belangrijkste uitgaven besteedde hij uit aan spijkers, schroeven en dergelijke. Hij was geen gemakkelijke man. Hij had nooit knechten en werkte liefst alleen en was ietwat eigenzinnig. Maar wie hem goed leerde kennen, had met een persoonlijkheid te maken met een markante kop, waarin een paar scherp blikkende ogen zaten. Niemand waagde in zijn nabijheid dieren te mishandelen. Het kon gebeuren, dat een molenaar bij wie Klaas voor een klus moest zijn, iets onaangenaams tegen Klaas deed, hij zijn gereedschap bij elkaar pakte en verdween. En hij was zeer zuinig in zijn werk. Het hout werd zoveel mogelijk hergebruikt in combinatie met zijn hooggeprezen vakmanschap. Zo hoog dat zijn motto „Bijna goed is FOUT!” was. Op een molen moest een houten roede door een ijzeren vervangen worden. Uit de aanwezige oude houten roede zaagde hij heklatten met de hand, om de nieuwe roede op te hekken. In de molen of op het erf kon Klaas altijd wel materiaal vinden die hij voor zijn werk kon gebrui-

ken. Als er iets aan een molen mankeerde, moest er gerepareerd worden, maar hij moest ook eerst de oorzaak van het mankement weten aan te geven, wat niet altijd gemakkelijk was. Op een ronde stenen grondzeiler werden door een andere molenmaker nieuwe ijzeren roeden gestoken. Nadien kon er met de molen heel moeilijk gevangen worden. De kap ging hevig schudden en trillen. Wat de oorzaak was en hoe het kwam, men kon niets vinden. Ook niet als men veranderingen in de vang had aangebracht, zoals een nieuwe voering. Iemand raadde de molenmaker aan Klaas de Troye erbij te halen. Hij kwam en verzocht de molenaar de vang te bedienen, zodra hij in de kap was aangekomen. Hij kwam spoedig terug en zonder iets te zeggen zaagde hij uit de oude houten roeden lange vulstukken voor de gietijzeren as, want die was te slap voor de ijzeren roeden! Met het vangprobleem was het daarmee gedaan. In zijn salariëring vroeg hij ook weinig voor zichzelf. Nog eind jaren vijftig vroeg hij f 1,- per uur. Hij heeft lang gewerkt, nog op zijn 74-ste jaar stak hij een roede op de molen van Zoutelande. Zijn kwaliteit was zo goed, dat de ophekkings op deze molen ruim 30 jaar vol heeft gehouden. In 1968 overleed hij op 85-jarige leeftijd in zijn huisje aan de Segeerstraat in Middelburg. Vele oudere molenaars in Zeeland hebben aan hem als een goede vakman te danken gehad.

Met dit verhaal wilde ik de lezers duidelijk maken dat Klaas de Troye de man was, die mij sterk heeft geïnspireerd in zuinigheid en werken met lage kosten voor onderhoud van „De Jonge Hendrik”. Herinner jullie de nieuwe kapramen in het vorige jaarverslag nog, die ik had gemaakt voor máár 21 gulden? Nieuwe kammen maken uit oude grote kammen? Mooi uitgewerkt hout. Zuinigheid is een mooi eigenschap, maar óók noodzakelijk. Het is voor de moleneigenaar veelal erg moeilijk om de juiste financiën bij elkaar te krijgen voor de jaarlijkse exploitatie van een molen. Een „molenpotje” voor een duit van de bezoekers en inkomsten uit het meelverkoop worden aardige, maar ook niet onbelangrijke bijverdiensten voor de molen genoemd. Als ik ergens aan het klussen ben in de molen, dan zie ik Klaas de Troye dikwijls in mijn gedachten voor me en hij motiveert mij ook nog! Tot zover zijn verhaal en we gaan nu beginnen met de onderhoud aan de molen.

Van 6 januari t/m 3 februari van het verslagjaar zijn er vier spoorwielkammen vervangen. Er waren nog vier boetkammen aanwezig. Het is een hele klus om de hoekige koppen in de juiste vorm als bij de „ingelopen” kammen te bewerken. Zagen, beitelen, schuren en polijsten. Van de oude spoorwielkammen

konden de weerbarstige ijzeren borgpinnen niet makkelijk verwijderd worden, toen had ik de kamstaarten maar stukgeboord. Waar nodig, zijn andere spoorwielkammen nagekeken en eventueel met een stukje oud zeildoek doorgevoerd. Een hele klus, daar het wiel 97 kammen telt. Maar het moest wel, wil je dat de molen behoorlijk draait.

Reeds in 1995 is er tijdens een smeerbeurt in de steenbus van het koppel maalstenen geconstateerd dat bij het lichten van de loper er een lichte knik in de staander van de uit 1847 daterende steenkraan is ontstaan. Het was behoorlijk door houtworm aange-tast. Onmiddellijk is de loper weer op zijn plaats terug gezet. Een eind vorig jaar bij de moleneigenaar *Molenstichting Winsum* ingediend verzoek om een nieuwe staander voor de steenkraan te bestellen, werd gehonoreerd; op **8 maart** kon ik bij de molenmaker een nieuwe eiken balk, lang 2,75 meter en dik 20 x 20 cm. ophalen. Met kunst- en vliegwerk kon hij in mijn „Alto” vastgebonden worden en wat scheef reed ik de balk naar de molen toe.

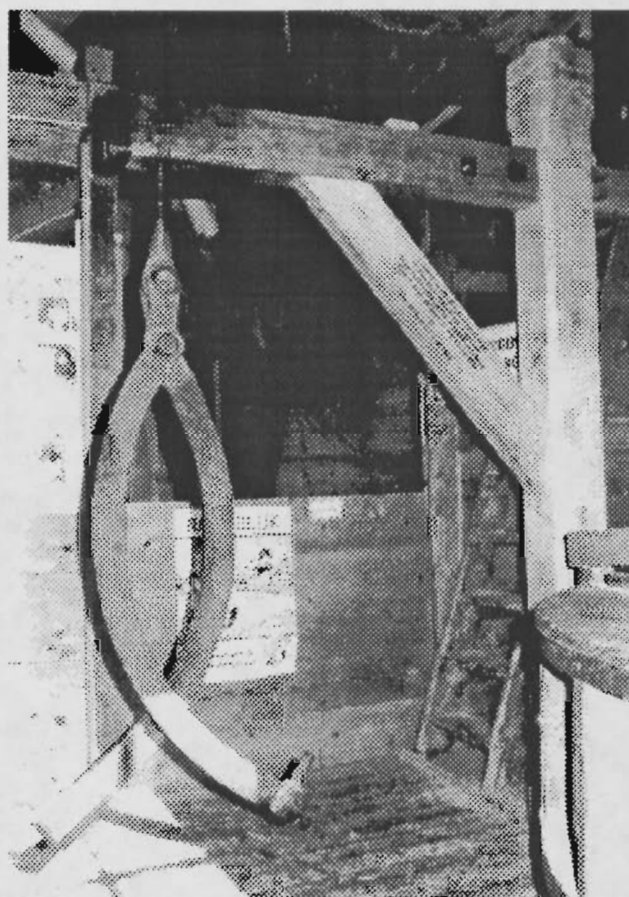
Al op **9 maart** is begonnen met het weghalen van de oude steenkraan. Daartoe dienden de steenluiken geopend en de trappen verwijderd te worden. Met een takel is het zware ding naar de werkplaats op de eerste zolder gebracht.

Gedurende de periode van **23 maart t/m 4 mei** is er aan de steenkraan gewerkt: het demonteren van de oude steenkraan; uit de oude korte spruit, welke tot 4 november 1994 nog in de kap heeft gezeten, is een nieuwe korbeel gezaagd. Vrijwel iedere dag op weg van mijn werk naar huis had ik nog even in de molen een half uurtje tijd om de nieuwe staander te bewerken. Boven en onder een ronde pen uithakken en zuiver afronden met een mal, het gat uithakken voor de arm; de profileringen langs de hoeken maken. Het leek wel of ik een houten bovenas op schaal 1 : 3 aan het maken was.... een mooi werk!

Thuis is op **27 en 28 april**, op een soort workmate in de tuin, in de bestaande arm een nieuwe lip met een speciale lasverbinding met tweecomponentenlijm en twee zware bouten vastgezet. De fraai gesmede vierkante ijzeren nagels, waarmee de korbeel aan de oude steenkraan was vastgeslagen, zijn uit piëteits-overwegingen weer hergebruikt.

Van deze gelegenheid is ook gebruik gemaakt om de afstand tussen de pen van de staander en het koppel maalstenen, hart op hart na loding, te evalueren. Omdat de vaste legeringsbalken boven de steenzolder nogal laag zitten, is er in 1847 in zo'n balk een gebogen groef uitgehakt voor het laten passeren van de schroefspindel bij het draaien van de steenkraan. In de laatste jaren ging dat moeizaam, de spindel schuurde langs de zijwand van de groef. Dat is nu gelukkig voorbij. Het maken van de nieuwe steenkraan wilde ik daarom zelf doen, want ik ken

DJH door en door en ik was bang dat een molenmaker geen rekening zou kunnen houden met die groef in de balk. Nu is het met dit probleem gedaan. Het jaartal 1996 is ter hoogte van de arm op de staander in „Garamond Bold” gesneden. Eindelijk, op **4 mei** is de nieuwe steenkraan, nadat hij op windkracht omhoog geluid werd, geplaatst. De beide pennen van de staander zijn goed met bijenwas gesmeerd, dat de steenkraan met één pink al gedraaid kan worden! Er is totaal 38½ uur aan gewerkt.

Afb. 16. De nieuwe steenkraan.

Ter afsluiting van van dit karwei zou er ook een leuk gedichtje op moeten komen. Dit heeft u al kunnen lezen bij het hoofdstuk *Technische gegevens van de molen* onder het kopje *Versieringen*, welke voorin dit boekwerkje te vinden is. Ik ben bepaald geen dichter, de inspiratie putte ik uit verschillende muldersversjes en zodoende zijn de woorden hier bij elkaar „gebreed”. De tekst is in gotische letters op mijn computer gezet en van de uitdraai maakte ik een dia, welke ik op de steenzolder op de korbeel heb geprojecteerd en de contouren van de letters zijn met een potlood op het eikenhout afgetekend, waarna het beschilderen (zwart met begin-hoofdletters en het klavertje in rood) volgde. Dat betekende nog eens 8½ uur extra werk....

Op de vier enden van het gevluicht bevinden zich neusremkleppen, welke via „fietstrappers” door de roeden met de treklatten van de zelfzwichting gekoppeld zijn. De asjes draaien in een pijp, die in de roede vastgelast is. Ze zijn om te smeren, allemaal voorzien van een smeernippel, *behakve*.... op de bovenste end! De Dekkerroede staat bij stilstand altijd vertikaal. Een foutje van de molenmaker in 1981? Wel met als gevolg dat dit asje in de pijp door roest erg is vastgelopen en dat de zelfzwichting niet meer goed open en dicht getrokken kon worden. Op **18 mei** heb ik de koppelstang tussen de treklat van de kleppen en de „fietstrapper” verwijderd. De zelfzwichting werkte nu weer goed, maar die ene remklep bleef muurvast in zijn geopende stand vastzitten. Daar moet de molenmaker (kosteloos, hoop ik) aan te pas komen. Zelf doen kon ik niet, want het asje en de beide hefboompjes zijn aan elkaar vastgelast, dus géén spie als bij een echte fietstrapper!

Op **15 juni** wilde ik wat aan de gortzeverij doen. Hij lag al er jarenlang gedemonteerd bij. Onderdelen ervan lagen overal in de molen verspreid, toen ik hier nog niet als vrijwillig molenaar aangesteld was. Zo goed als het kon, heb ik de zeverij stukjes bij beetje in orde gemaakt. Zo te zien is er niet zo lang geleden een nieuwe krukas met vliegwiel geplaatst. Hij is gelagerd in een taatspot. De te dikke taats van de nieuwe krukas bleek niet te passen in het oliepotje. Dit kleine potje was ook bij eerdere pogingen uit de loden vulling kapotgedraaid! Ik heb hem naar de dorpsmid gebracht, om te bekijken of hij dat ding kon repareren, met duidelijke instructies van mij op papier. Het lukte niet en de zware taatspot zal naar de molenmaker moeten, desnoods met een nieuw oliepotje, dat wel beter om de krukas kan passen, plus een geheel nieuwe loden vulling.

Bij het afsluiten van dit jaarverslag is dit nog niet gebeurd.

Gedurende het eerste halfjaar van 1996 zag de vangstok er nogal afgebladderd uit en de vangketting moest nodig gecontroleerd worden. Op **20 juli** is de vangstok in mijn eentje uit de kap genomen. Het is van bangkirai-hout en dateert uit 1977 en verkeerde nog in zeer goede staat. Het bovengedeelte van de vangketting zag er inderdaad niet al te best uit en moest vervangen worden. Jammer, want het was de ketting, waar Tiddo Muda nog jarenlang aan getrokken had. Weer 'n herinnering minder. Gelukkig had ik in de molen nog een nieuwe ketting liggen, afkomstig uit een andere molen en was twee meter langer. De vangstok is 5,74 meter lang en weegt bijna 40 kilo. Het buitengedeelte is achtkantig van vorm. Het was een mooie zomer en ik besloot hem maar thuis in de tuin te gaan schilderen. Geloof het of niet, het vervoer geschiedde per fiets! Want de stok was te lang voor mijn autootje en een ander oplossing was er gewoon niet (afb. 17). Het zwaardere kapedeelte van de vangstok had ik stevig op een steekwagen vastgebonden en het andere einde was met zijn oog via een touwtje aan de zadelpen van de fiets vastgebonden. Zo eenvoudig. En karren maar. Het ging nog vrij licht. Over een afstand van precies 3 kilometer naar mijn huis deed ik er ruim 12 minuten over. Er was nauwelijks verkeer in het zomerse platteland. Alleen op twee kruispunten moest ik rekening houden met het feit, dat ik bij het afslaan een grotere boog moest nemen, want het draaipunt was tussen de twee wieltjes van de steekwagen gesitueerd.

Thuis is de vangstok aan twee bomen opgehangen en zo kon ik de oude verflagen afschuren en daarna grondverven. De vangstok lag echter het tuinpad naar de schuur in de weg, zodat het voor mijn vrouw

Afb. 17.

Het vervoer van de vangstok, hier alleen voorzien van de witte glansverf, per fiets.... Op de achtergrond boven mijn rug, molen „De Jonge Hendrik”.

lastig was om daar spullen te pakken ten behoeve van gebruik in de tuin. Nadat de grondverf droog was, ging de vangstok weer per fiets terug naar DJH, om daar in de begane grond wit af te verven, gevolgd door het aftekenen met potloodlijnen voor de rood-wit-blauwe geslingerde banden. Zodra de „kust weer veilig was” vond het vervoer voor de derde maal op zelfde manier naar huis plaats voor het aanbrengen van rode en blauwe verf. De vierde tocht (naar de molen) en de prachtige verfkleuren op de vangstok trokken ditmaal veel belangstelling, zoals een voorbijganger tegen me zei met de woorden: „Mooie vlaggestok heb je daar”. Daar moest ik inwendig wel om lachen.... en ik groette terug. Ondertussen is er ook een nieuw Bremer-haantje gemaakt en met goedvinden van de moleneigenaar heb ik op de kopse kant van de vangstok een goudgele zevenpuntige ster met koperen schroeven aangebracht. Het is gemaakt van red cedar-hout en in twee lagen op elkaar gelijkmd, de nerven haaks op elkaar, om kromtrekken te voorkomen. Zo'n zevenpuntige ster komt voor op het wapen van de gemeente Winsum, waarin Den Andel thans is gelegen. Nadat de verf goed uitgehard is, is de vangstok op **12 augustus** in oude dekens gewikkeld en de ster in een oud kussen is verpakt, om beschadigingen te voorkomen tijdens het hijsen naar boven. Van de grond naar de stelling kon hij gewoon met de hand gehesen worden, maar naar de kap ging het veel moeilijker. Te zwaar.

En toen kreeg ik een idee: de rondgaande kruiketting werd van het nestenwiel in de kruijer afgenomen en zo kon de kruijer vrij draaien. Aan het nestenwiel is een zeer lang touw vastgemaakt, dat omhoog ging en via een houten vierschijfblok, welke op de plaats van de ophanghaak aan de keuvelensbalk is opgehangen, weer naar beneden leidde. Dit eind touw is aan het ophang-oog van de vangstok goed vastgeknoopt. Zo kon ik de stok heel gemakkelijk met de kruijer naar boven hijsen. Het ging zelf erg licht, twee vingers aan de zwengel waren voldoende! Spoedig was de vangstok boven en hij werd over een door mij speciaal voor dit doel geconstrueerde rolding op de korte spruit naar binnen getrokken. Dit met de bedoeling om de buitenvangketting daar vast te maken, en de stok werd, nadat de dekens geleidelijk waren verwijderd, weer naar buiten geduwd. Om het weer naar beneden te kieperen te voorkomen, is er een „band” van touwen onder de vangbalk en over de vangstok gebonden. Toen het kapeinde van de vangstok zich ter hoogte van de „kont” van de vangbalk hing, kon de binnenvangketting vastgemaakt worden, maar de „band” bleef zitten. Met een hydraulische krik (12 ton) werd de stok richting keuvelensbalk omhoog gekrikt. De haak erin en de „band” kon eraf en met mijn gewicht ging het

Afb. 18. De molen draait... zonder vangstok!
Foto: Karen Janssen, Den Andel, 3 augustus 1996.

binnengedeelte van de stok langzaam omhoog tot de binnenketting strak werd. Dan kon de buitenvangketting naar beneden gevierd worden. Klaar!

Op **17 augustus** erna konden de grenen klossen, die als een soort handgrepen dienst doen, van de oude vangketting naar de nieuwe overgebracht worden en met koperen schroeven door de schakels heen vastgemaakt worden.

Aan de vangstok is er, samen met het Bremer-haantje en de ster, totaal 19½ uur gewerkt, het vervoer per fiets niet inbegrepen.

Een molen, die vrij lang stilstaat, veroorzaakt ernstig inkomstenderving en het in de molen aanwezige meel mag niet bederven. Toch heeft er tijdens deze werkzaamheden met het draaien normaal doorgang gehad. Heel eenvoudig: gewichten uit de vangbalk halen en je kon de vangbalk met je handen in het korte sabelijzer tillen of eruit laten zakken. De ijzeren bandvang heeft prima remvermogen. Wel voorzichtig hoor! Er werd alleen bij mooi weer gedraaid zonder ongunstige winden, zie afb. 18. De plaats van de vangbalk lag gunstig ten opzichte van het trapgat, want er werd steeds op NW-wind gedraaid.

De molenmaker is gedurende het verslagjaar twee keer op DJH geweest. In de **eerste week van augustus** zijn er 14 slechte stellingdelen, verspreid over

zes velden, vervangen. De lange spruit is op **20 augustus** van een asfaltlaag voorzien, terwijl de klappmuts op de rechter lange schoor vernieuwd is. Nu weer terug naar de klussen van de vrijwilliger. Op **28 september** is een „voetenbankje” gemaakt voor het neerzetten van de grote zakken, die aan de maalbak zijn vastgehaakt. Deze zijn nodig, want de maalbak hing te hoog. Het bankje is zodanig hoog-laag omkeerbaar, waarop zowel zakken van 50 kg. als 25 kg. neergezet kunnen worden.

Ik ergerde me al geruime tijd aan het neer-dwarrelende stof en vuil, die bovenop het koppel maalstenen terecht kwamen. Ik moest de maalstenen steeds weer schoonmaken voordat ik ging malen. De oorzaak was een driehoekige opening in de kapvloer, precies daarboven. Ergens in de molen lagen wat oude maar prima planken van dezelfde dikte als de kapvloerplanken. Op **9 november** heb ik de planken gezaagd en de opening dichtgemaakt. Niet vastgespijkerd, want hoe anders kan je de steenspil met schijfloop optakelen aan de ijzeren ring, die in het boventafelement zit?

De koperen vaste aardleiding van de bliksem-afleidersinstallatie is aan de zuidkant van de stenen onderbouw gebroken. Op **19 november** is het middels soldeerwerk gerepareerd. Ik moest wachten op een dag met weinig wind, anders werd de vlam van mijn soldeergasbrander uitgeblazen. Koper heeft een sterk uitzettingscoëfficiënt. Op school leerde ik tijdens de scheikundeles over de Wet van Musschenbroek. Bij warm weer is de vaste stang aan de muur langer dan in de winter. Het ging maar jarenlang door, totdat het was afgeknapt. Let op, molenaars en moleneigenaren! Dat is ook te zien, wanneer de T-verbinding met de ringleiding om het tussenstuk hoog of laag staat. Probeer maar eens met een krijtstreepje te merken op de muur van het tussenstuk en wacht tot de zomer! Het gaat om enkele centimeters.

Op de vloer van de steenzolder scharnieren de beide luiluiken aan twee evenwijdig naast elkaar liggende balken, zwaar 12 x 16 cm. Ze eindigen even voorbij de vaste bintbalk. Tussen dezelfde balken en naast de luiken, bevindt zich het trapgat. Tegen de westelijke balk „leunt” de trap, die van de stellingzolder komt. Beide balken rusten gekeept op de veldregel in de zuidelijke veld van het achtkant. Toen ik op **30 november** de trap op liep, bezweek deze balk en een deel van de steenzoldervloer hing daardoor scheef. Enkele minuten daarvoor had ik hier bezoekers rondgeleid! Wat bleek? Het uiteinde van de ene balk, die in de veldregel zat gekeept was totaal vermolmd en zo had de vloer geen steun meer. Vlug is er onder de resterende balk een paal met een krik op de stellingzoldervloer gestut. Voorzichtig heb ik de vloer op de steenzolder uitgebroken en het

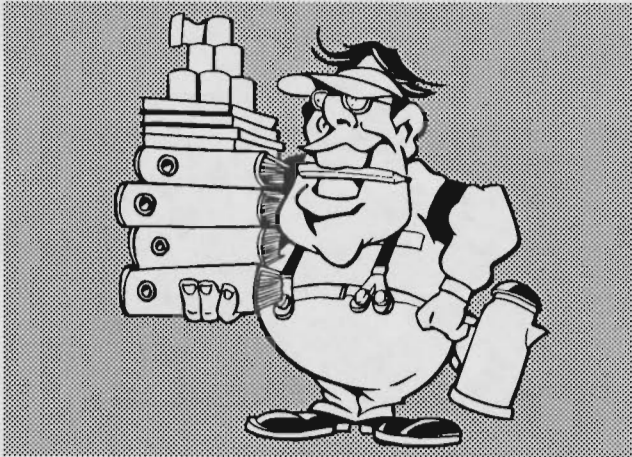
vermolmd deel van de balk afgezaagd. Daarna is op **14 december** een nieuw stuk eikenhout aangelast met lijm en twee sterke bouten en vier moeren, welke in de bovenkant van de nieuwe balk zijn verzonken ten behoeve van het terug spijkeren van de vloerplanken.

Nu zijn de onderhoudsklussen aan DJH tijdens het verslagjaar beschreven. Er is behalve de vangstok verder geen schilderwerk aan de molen gedaan, vooral de drie noordelijke velden van de kroonlijst (zie het jaarverslag van 1995). Omdat het jaar 1996 met een gemiddeld van Beaufort 5,15 nogal windrig was, was het risico te groot dat er makkelijk verf van de kwast afgeblazen zou kunnen worden, met verfspatten op de molen vanden. Bovendien is het oprichten van een lange ladder van de stelling tot de kap bij harde wind, zonder hulp van een collega of zo, zeker niet ongevaarlijk.

Maalactiviteiten:

In het verslagjaar is er een zelfde hoeveelheid graan gemalen ten behoeve van verkoop onder in de molen ten opzichte van het jaar daarvoor, te weten 300 kg. tarwe. Behalve voor verkoop aan bezoekers heb ik ook kleine hoeveelheden meel mee naar huis genomen voor eigen consumptie. Pannekoeken bijvoorbeeld. Let op: ik weiger volgens de nieuwe spelling van 1 augustus 1996 *pannekoeken* te schrijven, want je kunt één pannekoek niet in twee of meer pannen tegelijk bakken.... De pannekoekmix, die ik in DJH verkoop, is samengesteld volgens recept van molenaar Frans Gunnewick te Vragender, maar het graan koop ik in bij Rolf Wassens te Feerwerd. De inkomsten uit de meelverkoop en het „molenpotje” zijn van vitaal belang voor onderhoud aan de molen. Het is geen goede zaak als een molenaar alleen maar leunt op de onderhoudssubsidies of uitgaven van de moleneigenaar. Het meest verkochte meelsoort is pannekoekmix, gevolgd door volkoren tarwemeel en tenslotte witte tarwebloem. Er zijn mensen geweest, die om andere soorten meel vroegen, maar helaas moest ik ze daarin teleurstellen.

.... eindelijk klaar met het jaarverslag

Vooruitzichten:

De vrijwillige molenaar kan met de molen „*De Jonge Hendrik*” tevreden op het jaar 1996 terugblikken. Heel mooi is de forse toename van het aantal bezoekers op de molen, al is de magische grens van 600 mensen net niet gehaald.

Er is gemiddeld veel wind geweest, dat is ook prachtig. Ook is er op de laatste dag van het verslagjaar, Oudejaarsdag 31 december 1996, met Beaufort 5 nog gedraaid. Het was een snijdend koude wind uit ONO bij een temperatuur van -13° C. Nogmaals geen probleem met bevroren zeilen, zoals op een „gewone” molen zou kunnen gebeuren, want er is hier de zeer praktische zelfzichting aanwezig! Er moet echter eigenlijk nog veel gebeuren met de onderhoud aan de molen. Het probleem met de oude

buitenroede is al enkele malen besproken. De angst voor een roedebreuk groeit gestaag. Aan het hekwerk van de Dekker-roede moet het nodige gebeuren. Daar zitten rotte plekken in de achterzoomlatten. De levensduur van de zelfzichting op deze roede is, door het aanbrengen van een aantal oude kleppen van elders wat gerekt, maar het zal niet meer lang duren of zijn er helemaal nieuwe kleppen voor nodig. De kleppen op de Van Bussel-roede dateren van 1989 en verkeren nog in prima staat, maar de bijbehorende neusremkleppen moeten nodig gereviseerd worden. De linker helft van de dubbele ingangseuren is aan de onderkant helemaal verrot. Die moet vervangen worden. De rechter helft is van recenter datum. De molen heeft een flinke teer- en schilderbeurt nodig. Het herstel van de krukas met vlieg wiel heeft in het verslagjaar maar ten dele plaats gevonden. Aan de schijffloop van de pletterij moet het nodige gebeuren, er zijn twee staven gebroken. Nu is het voorraad „boetkammen” uitgeput. In de werkplaats op de eerste zolder hangen er wel diverse mallen van verschillende kammen in het gaande werk, voorzien van een naam van het betreffende wiel. Uit de nog aanwezige oude kammen kunnen nog wel kleinere exemplaren vermaakt worden. De gepotdekselde voorwolf van de kap is aan vervanging toe, evenals het aanbrengen van een verbeterde afwateringsplaat boven de waterhol van de bovenas. Al met al een hele lijst, die hopelijk in 1997 en daarna niet veel later afgewerkt zal worden. Wij zijn nu benieuwd wat het komende jaar 1997 voor nieuws uit de molen zal brengen en heel graag hopelijk zonder tegenslagen!

Oplage: 6 exemplaren, verzonden aan:

Molenstichting Winsum te Winsum (Gr.),
 Vereniging Vrienden van de Groninger Molens te Groningen,
 Stichting „De Groninger Molen” te Groningen,
 Vereniging „De Hollandsche Molen” te Amsterdam en
 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Huizen (N.H.).
 Het zesde exemplaar behoudt de vrijwillige molenaar.